

«Besy» eller «Besov»?

En kvantitativ undersøkelse av animatumkategoriens innvirkning på titler på skjønnlitterære verk i akkusativ

Kjersti Nævestad

Masteroppgave i russisk språk ved
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Humanistisk fakultet

Universitetet i Oslo

Våren 2010

Forord

Jeg vil takke min veileder, Professor Jan Ivar Bjørnflaten, for gode råd og tips. En kjempestor takk gir jeg også til min bror, Tor-Olav, som har brukt mye av sin tid på å hjelpe meg med oppgaven. Jeg vil videre takke øvrige familiemedlemmer, min mor og Inger-Johanne, som tok seg tid til å lese igjennom oppgaven, og spesielt min far, som jevnlig har ringt for å minne meg på hvor viktig det er med en god utdanning for å «komme seg frem i verden». Til slutt vil jeg takke min kjære Nikolay, som en million ganger har svart på hvilke titler han syntes «høres mest animate ut».

Kjersti Nævestad

Petrozavodsk, mai 2010

Innhold

FORORD	3
INNHold	4
1. INNLEDNING	7
1.1 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN	7
1.2 PRESISERING AV TEMA OG FORMÅL	10
1.3 DISPOSISJON	12
2. TEORETISK BAKGRUNN.....	13
2.1 INNLEDNING	13
2.2 ANIMATUM – EN GRAMMATISK KATEGORI?	13
2.3 SUBKATEGORIEN ANIMATUM.....	15
2.4 TEORETISKE TILNÆRMINGSMÅTER TIL OPPHAVET AV ANIMATUM.....	18
2.4.1 Morfosyntaktisk tilnærming.....	18
2.4.2 Sociolingvistisk tilnærming.....	19
2.4.3 Nyere tilnærmingsmåter til opprinnelsen av animatum: Stefanović	20
2.5 ULIKE GRAMMATIKKER OM TITLER I AKKUSATIV MED HENBLIKK PÅ ANIMATUM	21
2.6 GURIN OG STEFANOVIĆ	23
2.6.1 Gurin om egennavn med henblikk på animatumkategorien	23
2.6.2 Stefanović om «typisk» og «atypisk».....	25
2.7 OPPSUMMERING	27
3. METODISKE FREMGANGSMÅTER OG MATERIELL.....	29
3.1 INNLEDNING	29
3.2 «NACIONAL’NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA».....	29

3.3	KATEGORISERING AV TITLENE I GRUPPER	31
3.4	KVANTITATIV UNDERSØKELSE	33
3.4.1	<i>Test-spørreundersøkelsen</i>	33
3.4.2	<i>Spørreundersøkelsen</i>	35
3.5	KVALITATIVE INTERVJU-UNDERSØKELSER	38
3.6	FREMSTILLING AV DATA	39
3.7	OPPSUMMERING	40
4.	DATAMATERIALET FRA KORPUSET	41
4.1	INNLEDNING	41
4.2	GJENNOMFØRING OG VALG AV SØK	41
4.3	PRESENTASJON AV FUNN I DIAGRAMMER	43
4.4	OPPSUMMERING	46
5.	SPØRREUNDERSØKELSEN	47
5.1	INNLEDNING	47
5.2	RESULTATENE FRA SPØRREUNDERSØKELSEN	47
5.2.1	<i>Kommentarer til spørreundersøkelsen</i>	55
5.3	OPPFØLGINGSINTERVJUER	56
5.3.1	<i>Informant 1</i>	56
5.3.2	<i>Informant 2</i>	57
5.3.3	<i>Informant 3</i>	58
5.3.4	<i>Informant 4</i>	58
5.3.5	<i>Informant 5</i>	59
5.3.6	<i>Kommentarer til intervjuene</i>	59
5.4	OPPSUMMERING	60

6.	DISKUSJON	62
6.1	INNLEDNING	62
6.2	HVORDAN FORDELER NOMINATIV- OG GENITIVFORMET AKKUSATIV SEG MED TANKE PÅ TITLER SOM BETEGNER ANIMATA?	62
6.2.1	<i>Fordeling av titlene i entall</i>	62
6.2.2	<i>Fordeling av titlene i flertall</i>	64
6.2.3	<i>Eableringsfaktor?</i>	67
6.3	HVILKE FAKTORER ER DET SOM MOTIVERER VALGET AV AKKUSATIVFORM?	70
6.4	FORUTSATT AT TITLENE VARIERER MED TANKE PÅ HVILKEN FORM DE ANTAR I AKKUSATIV, HVA KAN EN MULIG FORKLARING PÅ DETTE VÆRE?.....	73
6.5	OPPSUMMERING	75
7.	AVSLUTNING.....	77
7.1	ANIMATUMKATEGORIENS INNVIRKNING PÅ TITLER SOM BETEGNER ANIMATA I AKKUSATIV ..	77
7.2	HVA KUNNE VÆRT GJORT ANNERLEDES I MIN OPPGAVE OG FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	80
8.	VEDLEGG	83
8.1	VEDLEGG 1: SPØRREUNDERSØKELSEN TEST	83
8.2	VEDLEGG 2: SPØRREUNDERSØKELSEN	85
8.2.1	<i>Vedlegg 3: Spørreundersøkelsen med endringer</i>	88
	KILDELISTE	91

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Denne oppgaven konsentrerer seg hovedsakelig om det som på russisk kalles: «kategoriya oduševlennosti», på norsk: «animatumkategorien».¹ Denne kategorien er først og fremst knyttet til substantiv. Substantiv kan deles i to grupper: levende og ikke-levende (Naruševič, 2002:1). Vi kan også bruke de mer formelle benevnelsene: animata og inanimata. Animate substantiver er ord som for eksempel «gutt», «jente», «katt» og så videre, mens «bord», «stol» og «dør» er eksempler på inanimate. Om man regner et substantiv som levende (animat) eller ikke-levende (inanimat), kan ha betydning for hvordan det blir morfologisk realisert (Gurin, 2005:1-7).

I norsk bokmål, i motsetning til i russisk, skiller ikke substantiver som betegner animata seg morfologisk fra substantiver som betegner inanimata. Dette skyldes blant annet at norsk ikke er et kasusspråk slik som russisk. I kasusen akkusativ i russisk foreligger det en formell forskjell mellom animate og inanimate substantiver i hankjønn i entall og i alle tre kjønn i flertall. Her er det direkte objektet enten nominativformet² ved inanimata eller genitivformet ved animata. På norsk henviser vi ofte til dette prinsippet som *animatumregelen*:

Animatumregelen, dvs. de betingelser hvorunder akkusativ antar genitivs utseende, gjelder i hankjønn i entall med unntak for hankjønnssubstantivene med nom.sg på a/ja har egen akkusativform på u/ju) og alle tre kjønn i flertall. (Mathiassen, 2004:16)

¹ I norsk brukes også betegnelsen «besjelede vesener». Denne betegnelsen inkluderer vanligvis ikke dyr. Den russiske betegnelsen «kategoriya oduševlennosti» innebærer både mennesker og dyr. Jeg benytter i min oppgave benevnelsen «animatumkategorien» siden denne består av både mennesker og dyr.

² Fra nå av benyttes begrepene nominativformet akkusativ og genitivformet akkusativ (eller forkortelsene nom.akk. og gen.akk.) om akkusativobjekt som antar enten nominativs eller genitivs utseende.

Som nevnt over kommer denne kategorien i russisk morfologisk til uttrykk i kasusen akkusativ. Det er dette morfologiske uttrykket med henblikk på animatumkategorien i akkusativ som jeg ser nærmere på i denne oppgaven. Jeg undersøker hvordan animatumkategorien virker inn på egennavn i akkusativ. Mitt fokus er på variasjonen som egennavn fremviser i hvilken form de antar i akkusativ. Egennavnene kan følgelig anta enten nominativformet eller genitivformet akkusativ, avhengig av om de beskriver animata eller inanimata.³

I den senere tid har det blitt skrevet flere og flere artikler om animatumkategorien (Blant annet: Ickovič, 1980, Ruskova, 2007 og Stefanović, 2000). Artiklene av nyere dato har ikke like mye fokus som tidligere på selve utviklingen av animatum, men fokuserer mer på den moderne bruken. Artiklene handler blant annet om normer og tendenser forbundet med bruken av animatum. Her kan nevnes for eksempel personifikasjon av inanimate gjenstander: «Ja vstretila meška včera» eller uttrykk av typen «zagnat' šara» (Slå ned en kule) hvor «šar» har antatt gen.akk. I det første eksempelet brukes ordet «mešok» (sekk) for å beskrive en person som er «sein i vendingen». Som det fremgår av denne eksempelsetningen, har substantivet «mešok » antatt genitivformet akkusativ. Det andre uttrykket kan man møte på i biljard (Rozental', Džandžakova, Kabanova, 1998, § 151). Denne oppgaven handler også om den moderne bruken av animatum, med særlig vekt på titler på skjønnlitterære verk som betegner animata.

I moderne russisk språk viser egennavn, nærmere bestemt titler på skjønnlitterære verk som betegner animata, en god del variasjon når det kommer til hvilken form av akkusativ som blir benyttet (Gurin, 2005:7). Det er mulig å finne eksempler på samme skjønnlitterære tittel som er benyttet i både nominativ- og genitivformet akkusativ (Gurin, 2005:7). Det kan se ut til at disse titlene befinner seg i en «språklig gråsone» uten entydige regler. Under følger eksempelsetninger hvor titler på skjønnlitterære

³ Når jeg henviser til dette prinsippet i oppgaven gjelder det da kun i de formene som berøres morfologisk av animatumregelen. Det vil si i hankjønn i entall og i alle kjønn i flertall.

verk har antatt ulike former av akkusativ. Eksempelene er hentet fra «Nacional’nyj Korpus Russkogo Jazyka» (forkortet NKRJ):⁴

1. Последние недели сидел дома у окна: непрерывно лил дождь, а я читал **«Братья Карамазовы»**⁵, потом — всего Достоевского подряд. [Николай Амосов. Голоса времен (1999)]

2. Прочитав «Записки из Мертвого дома» и «Преступление и наказание», он **«Бесы»** и **«Братьев Карамазовых»** читать не пожелал. [Н. В. Валентинов (Вольский). Встречи с Лениным (1953)]

Tittelen «Brat’ja Karamazovy» (Brødrene Karamasov)⁶ forekommer i begge setningene. I den første setningen har tittelen nominativformet akkusativ, i nummer 2 genitivformet akkusativ. Det er derfor mulig å si at «Brat’ja Karamazovy» varier når det kommer til hvilken form den antar i de to eksempelsetningene. I setning nummer 2 står to ulike titler i hver sin form av akkusativ innenfor samme setning: «Besy» (De besatte) er nominativformet og «Brat’ev Karamazovyč» er genitivformet.

I løpet av den tiden jeg har arbeidet med min masteroppgave har jeg stilt spørsmål som omfatter mitt emne til mange som har russisk som morsmål. Jeg har erfart at mange av de russisktalende jeg har snakket med er usikre på hvordan titler som betegner animata bøyes i akkusativ. Heter det: «Ja čital «Brat’ja Karamazovyč»» eller «Ja čital «Brat’ev Karamazovyč»»? Enkelte svarte at de ikke bøyer titler fordi ordet «kniga» (bok) eller lignende er underforstått, selv om man konkret ikke nevner dette fellesnavnet. Om dette skulle være tilfelle, kan man argumentere i mot med at svært få ville sagt: «Ja čital *«Anna Karenina»» (Jeg har lest «Anna Karenina»), selv om fellesnavnet «kniga» også her måtte være underforstått.⁷ Enkelte har også sagt at

⁴ www.ruscorpora.ru

⁵ Markeringene med fet skrift er mine.

⁶ I oppgaven oversetter jeg titlene på skjønnlitterære verk og andre ord til norsk kun første gang som de forekommer i teksten.

⁷ I min testundersøkelse som blir nevnt under hadde jeg med «Anna Karenina». Denne tittelen stod i objektsposisjon uten forbindelsen fellesnavn + egennavn. Alle respondentene bøyde allikevel denne tittelen i akkusativ.

nominativformet akkusativobjekt er mer formelt enn genitivformet. Denne problematikken med titler som betegner animata virker til å være mindre fremtredende i de øvrige kasusene. Her blir titlene som betegner animata stort sett bøyd i sine respektive kasus uten ordskifte.

Etter å ha snakket med personer som har russisk som morsmål om animatum og stilt dem ulike spørsmål om emnet, har jeg inntrykk av at de ofte unngår konstruksjoner hvor det er nødvendig å velge akkusativform. Mange av dem jeg har snakket med fortalte at de unngår «problemområdene» i akkusativ ved å sette inn et fellesnavn foran tittelen, for eksempel «kniga», slik at det ikke blir nødvendig å bøye den. I øvrige kasuser anvender de imidlertid ikke like hyppig denne konstruksjonen. For å undersøke vitenskapelig hvordan personer som har russisk som morsmål bøyer titler på skjønnlitterære verk som betegner animata i akkusativ foretok jeg en spørreundersøkelse. Denne spørreundersøkelsen er hovedkilden til informasjon i denne oppgaven.

1.2 Presisering av tema og formål

I følge «Russkaja grammatika» (1980:§ 1124) deles egennavn i russisk inn i to grupper: (1) Egennavn i snevrere forstand og (2) betegnelser. Med egennavn i snevrere forstand menes stedsnavn og astronomiske navn og navn på mennesker og dyr. Til denne gruppen tilhører også farsnavn og etternavn. Til gruppe (2) som på russisk heter «Sobstvennye naimenovanija» (betegnelser) inngår navn på institusjoner, organisasjoner, samlinger, historiske epoker og hendelser, festdager, ordener og minnesmerker, i tillegg kommer titler som står i anførselstegn. Her kan nevnes navn på aviser, magasiner, kunstverk, foreninger, foretak, skjønnlitterære verk og så videre.

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan kategorien animatum virker inn på valget av akkusativform hos egennavn som tilhører gruppe (2).

Hovedspørsmålet for denne oppgaven er:

Hvordan virker animatumkategorien inn på titler som betegner animata i akkusativ?

Jeg har avgrenset denne oppgaven til å gjelde titler på skjønnlitterære verk av typen «Evgenij Onegin» (Jevgenij Onegin), «Brat'ja Karamazovy», «Besy» og så videre.

Hovedregelen som gjelder for bøyningen av et direkte objekt som står i akkusativ for hankjønn i entall og alle tre kjønn i flertall er at dersom objektet beskriver noe levende, antar det genitivs utseende. Dersom objektet beskriver et substantiv som er ikke-levende, antar det nominativs utseende. Når det gjelder titler på skjønnlitterære verk som betegner animata er ikke grensen mellom animata og inanimata alltid like klar. Det kan se ut som at det finnes «språklige gråsoner» uten klare regler. Min oppgave forsøker å kartlegge disse gråsonene. Det er variasjonen som disse titlene viser i akkusativ som vil være oppgavens kjernepunkt. For å kunne belyse problemstillingen vil jeg ha svar på disse tre spørsmålene:

1. Hvordan fordeler nominativ- og genitivformet akkusativ seg med tanke på titler som betegner animata?
2. Hvilke faktorer er det som motiverer valget av akkusativform?
3. Forutsatt at titlene varierer med tanke på hvilken form de antar i akkusativ, hva kan en mulig forklaring på dette være?

Et mulig ankepunkt mot min problemstilling er at sammen med betegnelsen som står i anførselstegn skal man anvende et fellesnavn, som for eksempel «kniga», «proizvedenie» (verk) eller «spektakl'»,⁸(forestilling) og følgelig må egennavnet alltid stå i nominativ (Mathiassen, 2004:16). Dette er jeg i og for seg enig i når det gjelder moderne standardrussisk, men denne oppgaven har et deskriptivt aspekt (det vil si hva

⁸ For eksempel: «Ja čitaju knigu «Brat'ja Karamazovy»».

man faktisk kan høre og finne brukt blant personer som har russisk som morsmål, selv om det måtte være i strid med normen) i motsetning til et normativt aspekt (det vil si hva som regnes som korrekt språkbruk ifølge normen). Om man ønsker en mer formell stil anvendes forbindelsen «fellesnavn + egennavn» (Mathiassen, 2004:190). Når denne forbindelsen benyttes, er ikke problemstillingen i forhold til hvorvidt egennavn antar genitiv- eller nominativformet akkusativ aktuell. Her må egennavnet stå ubøyd (i nominativ) siden det har et fellesnavn foran seg. Hvis egennavnet står alene, må det imidlertid bøyes (Se <http://www.gramota.ru>, Bonpoc № 193059).

1.3 Disposisjon

Denne oppgaven er delt inn i 7 hovedkapitler. I kapittel 2 begynner jeg med en innføring i den foreliggende teorien vedrørende temaet. Tittelen på kapittel 3 er: Metodiske fremgangsmåter og materiell. I dette kapittelet introduseres fremgangsmåte for innhenting av data. Her forklarer jeg hvordan jeg valgte ut spørsmålene til undersøkelsen, hvem jeg valgte som respondenter og så videre. I kapittel 4 presenteres datamaterialet fra NKRJ. I kapittel 5 illustreres dataene fra spørreundersøkelsen. Kapittel 5 presenterer også resultatene fra korte intervjuer, som jeg foretok med enkelte av respondentene straks etter at de hadde fylt ut spørreskjemaet. I kapittel 6 diskuterer jeg de tre underspørsmålene til hovedspørsmålet mitt, som ble stilt i 1.2 over. Hvert spørsmål gjennomgås separat. I kapittel 7 viser jeg hvordan denne oppgaven besvarer forskningsspørsmålene mine. Samlet forsøker disse kapitlene å gi et lite innblikk i et aspekt av animatumkategorien i russisk språk.

2. Teoretisk bakgrunn

2.1 Innledning

I dette kapittelet gjennomgår jeg forskningslitteratur som omhandler animatum. I avsnitt 2.2 diskuterer jeg hvorvidt det er riktig å bruke betegnelsen «kategori» om animatum. I 2.3 illustrerer jeg ved hjelp av paradigmer hvordan animatum kommer til uttrykk i akkusativ. I 2.4 presenteres ulike tilnærmingsmåter til animatumkategoriens opphav. I 2.5 handler det om hva grammatikkene skriver om titler med tanke på animata. I 2.6 introduseres artikkelen: «Sobstvennye naimenovanija s točki zrenija kategorii oduševlennosti v sovremennom russkom jazyke: perspektivy izučenija» skrevet av Gurin (2005) og Stefanovićs (2000) doktoravhandling: «The Category of animacy: A semantic feature hierarchy?». I 2.7 gir jeg en kort oppsummering av dette kapittelet.

2.2 Animatum – en grammatisk kategori?

I grammatikker er det tradisjonelt bare nevnt tre⁹ grammatiske (formelle) kategorier for det russiske substantivets vedkommende: kjønn, tall og kasus. Generelt er det ikke vanlig å regne animatum som en egen grammatisk kategori, men som noe som «ligger bak» andre strukturer (Abrahamsen, 1995:15). I tillegg til de tre tradisjonelle kategoriene nevnt over, blir animatum foreslått som en fjerde kategori i moderne russiske av blant annet Mel'čuk (1980:797-811). Siden det for min oppgave ikke er så relevant hvorvidt animatum regnes som en grammatisk kategori eller ikke, går jeg her kun kort inn på denne problematikken.

⁹ I «Russisk grammatikk» av Terje Mathiassen (2004: 542) utgjør person en marginal kategori innenfor substantivet. (Kun aktuell for enkelte adjektiv)

Comrie (1989:186) hevder at: «animacy interacts with other parameters, rather than being relevant entirely on its own». Om man leser om animatum i russiske artikler (for eksempel: Rusakova, 2007, Gočev, 2003), står animatum imidlertid ofte benevnt som en egen kategori.¹⁰ Allikevel er det ikke fullstendig enighet om hvorvidt animatum bør regnes som en egen kategori eller ikke. Krys`ko gjør det klart allerede i tittelen av sin bok at han regner animatum som en kategori: «Razvitie kategorii oduševlennosti v istorii russkogo jazyka» (Krys`ko, 1994). Det samme gjør Stefanović i sin avhandling om animatum: «The category of animacy: A semantic feature hierarchy?» (Stefanović, 2000).

Mel'čuk hevder i sin artikkel: «Animacy in Russian cardinal numerals and adjectives as an inflectional category» (Mel'čuk, 1980) at det er legitimt å regne animatum som en egen kategori, fordi eksemplene: «Ja vižu četyre sosny» (Jeg ser fire furutrær) og «Ja vižu četyrëx devušek» (Jeg ser fire jenter) står i komplementær distribusjon til hverandre. De har ikke fri distribusjon. Valget mellom dem avhenger kun av substantivets animitet. Dette betyr at to former av samme kasus står i komplementær distribusjon avhengig av den eksterne konteksten:

The forms četyre and četyrëx are by no means in free variation. The choice between them is determined entirely by the animacy of the modified noun (Mel'čuk, 1980:799)

Mel'čuk hevder at siden disse formene står i komplementær distribusjon, og siden det ikke er mulig å overse dette, kan man løse problemet på to ulike måter: En løsning som han foreslår er å regne animatum som en egen grammatisk kategori. Mel'čuk foreslår at: «Ja vižu četyre sosny» vil være inanimat, akkusativ, mens «Ja vižu četyrëx devušek» vil være animat, akkusativ. Eventuelt kan man dele disse to akkusativformene inn i to kasus henholdsvis akkusativ og an-akkusativ.

¹⁰ Det kan også tenkes at man ikke da nødvendigvis tenker på animatum som en grammatisk kategori, men som en kategori i tradisjonell betydning klasse, en samling av ting som deler en felles kvalitet.

I «Russisk grammatikk» (Mathiassen, 2004) skriver Mathiassen at animatum kan regnes som en grammatisk subkategori:

Skille mellom genus animatum og inanimatum betinger ikke to atskilte paradigmer i (praktisk) russisk, ettersom skillet bare åpenbarer seg i akkusativ (syntaktisk sett) og også her bare delvis. Opposisjonen genus animatum: genus inanimatum kan betegnes som en grammatisk subkategori (man taler i denne forbindelse også om subgenus) som altså har sitt språklige distinktive uttrykk på kasusplanet (Mathiassen, 2004:16).

I min oppgave bruker jeg betegnelsen kategori i betydning subkategori som blir foreslått av Mathiassen over.

2.3 Subkategorien animatum

Comrie karakteriserer opposisjonen animatum: inanimatum som et hierarki hvor mennesker befinner seg øverst, dyr i midten og alt som er dødt nederst:

As an initial characterization of animacy, we define it as a hierarchy whose main components from highest to lowest degree of animacy, are: human > animal > inanimate (Comrie, 1989:185)

Comrie presiserer at denne inndelingen kan variere fra språk til språk. Noen språk kan ha en grovere inndeling og andre en finere. I russisk språk anvender man distinksjonen animatum: inanimatum. Inndelingen av substantiv i animata og inanimata avspeiler imidlertid ikke til det fulle den virkelige verden: det som er levende og det som ikke er ikke-levende. Til animate substantiv tilhører for eksempel ikke navn på trær og andre vekster som for eksempel «dub» (eik). Enkelte kan hevde at denne typen vekster og lignende også er levende. Her kan nevnes at man for eksempel i profesjonell bruk kan møte på formuleringer som: «najti griba chorošego» (finne god sopp) hvor «grib» har antatt genitivformet akkusativ (Rozental', Džandžakova, Kabanova, 1998:§ 151). Kollektiver som beskriver levende vesener (f. eks. «narod» (folk), «vojska» (tropper) og «moloděž'» (ungdom)) blir heller ikke bøydd som animata selv man kan argumentere for at disse i utgangspunktet er levende. I tillegg kommer substantiv som for eksempel «virus» (virus) og «mikrob» (mikrobe), og dessuten

«trup» (lik), «mertvec» (dødning) og «kukla» (dukke) som heller ikke regnes som animata.

Som Mathiassen (2004) bemerker i «Russisk grammatikk» er konstruksjoner av typen: «idti v gosti» (gå på besøk), «pojti v soldaty» (bli soldat) og så videre alle animata og akkusativen måtte anta genitivform. Noe den tydelig ikke gjør:

Konstruksjonen er et relik (en rest) fra den tilstand som hersket før utviklingen av den formelle distinksjon animatum: inanimatum, da genitivformet akkusativ ennå ikke var utviklet i plural (Mathiassen, 2004:191)

I russisk språk, i motsetning til i for eksempel norsk bokmål, har animatum direkte innvirkning på morfologien. I paradigmet til hankjønnsord i entall av 1.deklinasjon¹¹ skiller animate substantiv seg morfologisk fra inanimate. Hos substantiver som beskriver animate hankjønnsord sammenfaller genitiv og akkusativ, mens hos inanimate: nominativ og akkusativ:

Animata: (gen.akk)

N. molodoj brat (ung bror), starij sosed (gammel nabo)

A. molodogo brata, starogo sosed

G. molodogo brata, starogo sosed

Inanimata: (nom.akk.)

N. malen'kij stol (lite bord)

A. malen'kij stol

G. malen'kogo stola

¹¹ Gjelder ikke 2. deklinasjon som betegner person av hankjønn. For eksempel «djadja» (onkel) etc.

I de øvrige genus i entall kan vi ikke se samme morfologiske uttrykk. Intetkjønns- og hunkjønnsord i entall har ingen formell grense mellom animata og inanimata.

Intetkjønnsord, både animate og inanimate, i entall i akkusativ, har samme form som nominativ. Hos hunkjønnsord i entall i akkusativ har substantivene sin egen form som skiller seg fra både nominativ og genitiv:

Animata:

N. molodaja sestra, (ung søster) malen'koe životnoe (lite dyr)

A. moloduju sestru, malen'koe životnoe

G. molodoj sestry, malen'kogo životnogo

Inanimata:

N. žirnaja smetana, (fet rømme) cholodnoe moloko (kald melk)

A. žirnuju smetanu, cholodnoe moloko

G. žirnnoj smetany, cholodnogo moloka

I akkusativ skiller animate substantivs bøyningsmønster for alle kjønn i flertall seg fra mønsteret til inanimate. I akkusativ har animate substantiv i flertall samme form som genitiv, mens inanimate substantiv i flertall har lik form som nominativ:

Animata: (gen.akk)

N. krasivye koni, utki, životnye (pene hester, ender, dyr)

A. krasivych konej, utok, životnych

G. krasivych konej, utok, životnych

Inanimate: (nom.akk)

N. krasivye stoly, rozy, okna (fine bord, roser, vinduer)

A. krasivye stoly, rozy, okna

G. krasivych stolov, roz, okon

Animatum kommer ulikt til uttrykk i forskjellige språk og det er heller ikke alle slaviske språk som har like paradigmer til de vist over. Paradigmer som ligner på dette kan man imidlertid finne i de fleste slaviske språk.

2.4 Teoretiske tilnæringsmåter til opphavet av animatum

Genitivformet akkusativ hos direkte objekter som betegner animata er ikke unikt for det russiske språk. De aller fleste slaviske språkene gjennomgikk ulike endringer som følge av animatumkategoriens oppkomst. Disse endringene fikk ulike resultater. Det vil si at de ble uttrykt i forskjellig grad og på forskjellige måter i de slaviske språkene. Utviklingen av animatumkategorien var en prosess som skjedde over en betydelig lang tidsperiode. Det var en meget langsom overgang.

I følge Stefanović (2000:26) kan lingvister deles inn i to hovedgrupper når det dreier seg om tilnærmingen til animatums opprinnelse: den ene siden vektlegger morfosyntaktiske faktorer, mens den andre konsentrerer seg om en sociolingvistisk tilnærming.¹² Under gjennomgås de to tilnæringsmåtene:

2.4.1 Morfosyntaktisk tilnærming

De som velger en morfosyntaktisk tilnærming til opphavet av animatum deler langt på vei den franske språkforskeren A. Meillet's teorier. Meillet hevder at siden slavisk ikke har fast ordfølge var det nødvendig å lage en ny akkusativform for å unngå tvetydighet mellom agens og patiens (Stefanović, 2000:25). For forskere som aksepterer Meillet's teori er neste skritt i analysen av animatum å etablere den

¹² Teorien som beskrives under om opprinnelsen til animatum gjelder først og fremst hankjønn i entall.

kronologiske rekkefølgen av spredningen av genitivformet akkusativ hos substantiv. Alf Grannes, som kan sies å tilhøre en morfosyntaktisk tilnærming, presenterer utviklingen av animatum i disse ulike etappene (Alf Grannes, 1985:296):

- (1) Proper animate masculine nouns (in the singular) - generalized already in the earliest texts (12-13th c.)
- (2) Masculine personal nouns in the singular - hesitation in the earliest texts (12-13th c.) - generalized by the beginning of the 14th century.
- (3) Masculine personal nouns in the plural - from the last third of the 14th to the beginning of the 15th century.
- (4) Animal nouns in the singular- from the beginning of the 16th century.
- (5) Female personal nouns in the plural - from the second half of the 16th century.
- (6) Animal nouns in the plural - from the second half of the 17th century.

I følge Grannes har animatum i slavisk følgelig utviklet seg etter disse hierarkiske linjene: male human > female human > animal. (Alf grannes, 1985:302)

2.4.2 Sosiolingvistisk tilnærming

Den andre tilnærmingen vektlegger semantiske kriterier kombinert med teorien om naturlig genus, og mange lingvister sluttet seg til denne tilnærmingen i slutten av det 19. og begynnelsen av det 20. århundret (Stefanović, 2000:29). Stefanović trekker frem språkforskeren Wundt som en av dem som har hatt mest innflytelse på den sosiolingvistiske tilnærmingen:

Among the linguists who had a strong influence on the development of ideas about the category of gender (and animacy) was W. Wundt. He classified genders and nominal classes on the basis of the meanings of nouns that shared some linguistic features, stating that primitive societies used value-differentiation for categorization of words. Words denoting objects of superior

value were classified separately from words denoting inferior ones (Stefanović, 2000:29)

Sosiolingvistene er ikke enig i at animatumkategorien oppsto på grunn av tvetydighet. Snarere hevder de at de ulike objektene ble merket med gen.akk. fordi de hadde en spesiell betydning. Stefanović bemerker at problemet med denne hypotesen er at den ikke konstaterer hvilke forandringer som fant sted hos talerne som fikk dem til å evaluere et objekt som høyere, dersom det var markert som lavere på et tidligere stadium (Stefanović, 2000, s. 30).

2.4.3 Nyere tilnæringsmåter til opprinnelsen av animatum: Stefanović

I de siste årene har det kommet mange nye publikasjoner som gir mulighet for et klarere bilde av opphavet til animatum i russisk (F. eks Klenin: 1983:10-17). Alan Timberlake tilhører en av dem som har skrevet om animatumutviklingen i nyere tid (Timberlake, 1997). I sin artikkel velger han å undersøke animate fellesnavn i entall innenfor en tekst. Han mener at dette kanskje kan gi mer utbytte enn i tidligere forskning hvor mange har hatt fokus på litt for mange ting på en gang. Timberlake hevder at de ulike ordene ble satt i genitiv for det var deres viktighet som tilsa dette.

Stefanović er enig med Timberlake i at det er objektets individualitet som er relevant for den nye akkusativmarkeringen. Det var behovet for å fremheve objektets «atypiskhet», som hun kaller det, som førte til spredningen av den nye akkusativsformen. Stefanović hevder at genitivformet akkusativ feilaktig har blitt sett kun i forbindelse med kategorien animatum.:

The present dissertation views the accusative-genitive syncretism in Serbian and Russian as a marker of atypicality of objects and not as a marker of the category of animacy, as it has been considered in much of the previous research. Data from these two languages allow us to demonstrate that the accusative-genitive syncretism is a marker of animacy of direct objects only when they are perceived as typical animals (including humans). In all other cases (i.e., when the object is not referentially animate), usage of the accusative-genitive syncretism signals the object's atypicality. (Stefanović, 2000:20)

Videre setter hun frem en hypotese om at disse objektene som ble sett på som «atypiske» påvirket andre objekt slik at de også krevde samme form:

My hypothesis is that the influence from the genitive objects, which presumably were perceived as atypical, spread to all cases of non-prototypical objects, and as a result they acquired the genitive-case form (i.e. the accusative-genitive syncretism). Since the animate objects were probably the most frequent atypical objects, the syncretism was accepted in the language as the marker of animacy (Stefanović, 2000:19)

Så lenge animatumkategorien ble undersøkt kun som en semantisk kategori var det vanskelig å finne en tilfredsstillende forklaring på inkonsekvent markering av objekter i en rekke eksempler. Selv om mange forskere prøvde å klargjøre hvilke forhold variasjonen skyldtes, var forsøkene deres hovedsakelig orientert i retning de «objektive» faktorene, slik som det syntaktiske miljøet hvor de oppstod og så videre. Stefanović hevder at mange språkforskere har oversett talerens viktig rolle i objektets markering. Det er talerens valg i en konkret situasjon som er avgjørende for akkusativformen. Mer inngående om Stefanovićs teori følger under i 2.6.

2.5 Ulike grammatikker om titler i akkusativ med henblikk på animatum

Når det gjelder titler på skjønnlitterære verk er grensen mellom animatum og inanimatum ikke bestandig like åpenlys. Det kan det være vanskelig å velge om titlene skal bøyes som animata eller ikke. Titlene befinner seg formodentlig i en slags «språklig gråsoner». I russiskundervisningen i Russland¹³ lærer man at man skal bruke spørreordene «kto» (hvem) og «čto» (hva) for å skille animata fra inanimata.¹⁴ Det er imidlertid ikke alltid like lett å bestemme om et substantiv er animat eller inanimat ved hjelp av denne metoden. Det finnes mange eksempler på tilfeller hvor den morfologiske animiteten ikke kongruerer med det semantiske spørreordet. Spørsmålet

¹³ Dette har jeg selv erfart på språkkurs i Russland.

¹⁴ Jf. Comrie, 1989: 191: Russian distinguishes animata *kto* (which thus includes animals) from inanimate *cto*.

«Kto?» i bestemte situasjoner kan bli stilt til inanimate substantiv, mens spørsmålet «Čto?» – til animate. For eksempel: On čital «Evgenija Onegina». (Han leste «Jevgenij Onegin») Čto (*Kogo) On čital?); On smotrel «Kamennogo gostja» (Han så «Steingjesten») Čto (*Kogo) on smotrel?

Forskningslitteraturen når det gjelder animatum som omfatter gruppe 1¹⁵ er mer omfangsrik og detaljert beskrevet enn gruppe 2. I et stort antall grammatikker (f. eks. Russkaja grammatika, 1980) står det nøye beskrevet hvordan man skal bøye for eksempel et stedsnavn eller et etternavn. Det kan se ut til at man ikke møter på de samme problemene i gruppe 1 som i gruppe 2 med henblikk på animatum. I gruppe 1 er det færre «gråsoner», substantivene bøyes som «forventet». Stort sett kan man følge regelen om at alle animate substantiver er navn på mennesker og dyr og at de antar genitivformet akkusativ. Inanimate substantiver antar nominativformet akkusativ og er navn på alle andre gjenstander eller fenomener. I gruppe 2 er det ikke alltid like lett å bestemme egennavnets «animitetsgrad». Det kan se ut som at grensene mellom animata og inanimata i gruppe 2 ikke er like klare som i gruppe 1. Her kan man se en tendens til at grensene «flyter» litt inn i hverandre.

Jeg har sett igjennom forskjellige læreverk og min erfaring er at det er problematisk å finne noe konkret om skjønnlitterære titler. I ulike russiske grammatikker (F. eks. «Russkaja grammatika, 1980», «spravočnik po russkomu jazyku» (Rozental', Džandžakova, Kabanova, 1998:§ 153)) står det som en generell regel at om man referer til et direkte objekt som er animat i hankjønn i entall og alle kjønn i flertall brukes genitivformet akkusativ. Inanimat referanse for hankjønn i entall og alle kjønn i flertall har akkusativ hvor formen er identisk med nominativ. I tillegg til denne generelle regelen finnes det ofte en hel rekke unntak. I denne rekken har jeg ikke funnet noen unntak som omfatter min problemstilling.

¹⁵ Se inndelingen i avsnitt 1.2

Den eneste jeg har funnet som har nevnt titler er Mathiassen (2004). I «Russisk grammatikk» skriver han i en bisetning at til animata tilhører egennavn, også for eksempel boktitler av typen «Evgenij Onegin» (Mathiassen, 2004:16). Det står ikke nevnt her hvorvidt dette er en fastsatt regel, eller om dette dreier seg om tendenser som kan brukes som retningslinje for norske studenter som studerer russisk.¹⁶ Uansett om dette er tendenser eller regler styrker dette hovedregelen om at animate egennavn, i mitt tilfelle titler, som står i objektsposisjon uten et fellesnavn skal bøyes i genitivformet akkusativ. Når dette er sagt viser min erfaring¹⁷ at akkusativ er litt mer problematisk enn de øvrige kasus siden det her er to valgmuligheter.

2.6 Gurin og Stefanović

I dette avsnittet baserer jeg meg hovedsakelig på nyere forskningslitteratur: Gurin (2005) og Stefanović (2000). Gurin legger grunnlaget for videre forskning på egennavn med henblikk på animatumkategorien, mens Stefanović forsøker å finne den dyptliggende grunnen for bruken av akkusativ i samtidsrussisk, og undersøker om det er mulig å etablere et slags hierarki over hvilke substantiv som antar genitivformet akkusativ. Jeg beskriver først teoriene fra disse forskningstekstene, for så å diskutere dem opp mot mine egne funn i diskusjonskapittelet.

2.6.1 Gurin om egennavn med henblikk på animatumkategorien

I artikkelen «Sobstvennye naimenovanija s točki zrenija kategorii oduševlennosti v sovremennom russkom jazyke: perspektivy izučenija» (Gurin, 2005) gjennomgår Gurin den «morfologiske oppførselen» til egennavn med henblikk på animatum. Han tar for seg titler på litterære verk, balletter, operaer og så videre. Gurin hevder at dette

¹⁶ Dersom det er snakk om tendenser hevder bl.a. Gurin at i entall antar tittelen oftest genitivformen av akkusativ, mens det er i flertall variasjonen blir større.

¹⁷ Jeg har diskutert dette med en rekke personer som har russisk som morsmål.

aspektet av kategorien animatum har fått for lite oppmerksomhet fra lingvister. Han diskuterer egennavnenes oppførsel i ulike kontekster i akkusativ. Sine eksempler har han hentet fra «Nacional'nyj Korpus Russkogo Jazyka». Gurin hevder i sin artikkel at animatumkategorien fra et semantisk ståsted er ganske enkel sammenlignet med andre kategorier, mens den formelle grammatiske siden til animatum er mye mer komplisert og har ingen klare grenser:

В целом, категория одушевленности является одной из самых простых с семантической точки зрения, приближаясь по степени прозрачности своего устройства к категории глагольного времени и отличаясь от таких плохо или сложно мотивированных категорий, как род существительных, вид глагола, атрибутивность прилагательных. Формально грамматическая сторона одушевленности, напротив, довольно сложна, так как, не имея собственных маркеров, одушевленность «паразитирует» на падежно-числовых показателях русских существительных (Gurin, 2005:1-2)

Gurin hevder at titler på bøker og så videre som betegner animata og er hankjønn i entall i objektsposisjon, både de titlene som består av egennavn og av fellesnavn, nesten uten unntak bøyes i genitivformet akkusativ. Han hevder at noen annet vil også gå utover språknormen:

как кажется, нарушает языковую норму: невозможно по-русски сказать * Иван прочитал «Евгений Онегин», Я хорошо знаю «Василий Теркин» (Gurin 2005:4)

Det samme gjelder også for substantiv som betegner dyr i hankjønn i entall:

Так же ведут себя функционирующие в роли названий литературных текстов собственные и нарицательные имена, обозначающие животных: Демонстрировала мне, как они читают хором «Золотого петушка» (Э. Герштейн, Лишняя любовь), Перед ужином двум детишкам читал «Конька-Горбунка» (В. Катанян, Прикосновение к идолам)(Gurin, 2005:4-5)

Det er først når kommer til flertall at Gurin påpeker variasjon i hvilken form av akkusativ som brukes:

Названия литературных произведений и театральных постановок во множественном числе (типа «Братья Карамазовы» и «Дети капитана

Гранта»). Конструкции такого рода, в отличие от всех предшествующих, с легкостью допускают «неодушевленное» употребление (Gurin, 2005:6)

Her bemerker han at det ser ut til at akkusativ like ofte kan falle sammen med nominativ som genitiv. Valget er fritt:

Как кажется, эти данные говорят о несформированности оппозиции одушевленности-неодушевленности: выбор вариантов оказывается относительно свободным (Gurin, 2005:7)

Gurin hevder også at titler som inneholder tallordene to, tre og fire og i tillegg betegner animata mest sannsynlig vil bli bøyd i genitivformet akkusativ dersom tittelen er hankjønn, mens hunkjønn antar nominativformet akkusativ (Gurin, 2005:7-8).

Gurin hevder at det er ulike faktorer som kan virke inn på valget av akkusativform. Han avslutter med noen faktorer som han anser som avgjørende for valget. Blant annet regner han tallord, genus og ordsammensetning som faktorer som kan virke inn på kasusvalget. I tillegg foreslår han syntaktisk kontekst og ordstilling som mulige faktorer uten å gå noe nærmere inn på dette. Hans artikkel er ment mer som en introduksjon til temaet enn en fullstendig utfyllende avhandling. Ettersom det er vanskelig å finne forskning på mitt tema vil jeg allikevel gå ut fra de tendensene som Gurin beskriver og undersøke deres aktualitet.

2.6.2 Stefanović om «typisk» og «atypisk»

I sin avhandling «The Category of animacy: A semantic feature hierarchy?» beskriver Stefanović (2000) meget detaljert bakgrunnen for variasjonen i akkusativkasusen¹⁸. Hun hevder at man må prøve en annen tilnærmingstype for å finne svaret på vekslingen mellom de to formene i akkusativ. Man må se på disse variasjonene fra en annen innfallsvinkel. Stefanović konkluderer med at hvorvidt man velger den ene formen fremfor den andre har å gjøre med hvordan man oppfatter objektet. Hun

¹⁸ Stefanovićs avhandling gjelder ikke bare titler, men substantiv generelt som berøres av animatumregelen.

opererer med begrepene «typisk» og «atypisk». Dersom man velger nominativformet akkusativ gjør dette objektet mindre verdt ut fra talerens ståsted, følgelig mer «typisk»:

The accusative-nominative syncretism in all cases signals the objects lesser value from the speaker's point of view, i.e. it degrades it to a typical object (Stefanović, 2000, forord)

Hun hevder at alle ser seg selv som det «ultimate subjekt» og følgelig det mest «atypiske objektet», og jo lettere taleren kan assosiere seg med det direkte objektet, jo mer «atypisk» blir det. Når man velger genitivformet akkusativ blir objektet mer vektlagt og står ut fra resten av innholdet i setningen:

Since the speaker sees him/herself as the ultimate subject and the most atypical object, every object that has features the speaker usually associates with him/herself can be treated as atypical. Whenever an object is animate has a personal name, is highly referential and possesses features that are associated with a high degree of referentiality (is individuated and/or definite), or is in the focus, or is supplied with a large amount of information about it, or provokes a special attitude from the speaker, then this object can acquire the accusative-genitive form; this case marking does not necessarily correspond to the object's real-life status and semantically appropriate marking from the point of view of animacy. (Stefanović, 2000:3)

Dette hevder hun også kan forklare variasjonen som er mulig å finne når det gjelder bruken av kategorien. Det hele avhenger ikke av om objektet er en konge og så videre som enkelte forskere foreslo (Se Alan Timberlake, 1997), men snarere om objektet er «atypisk» eller ikke. Dersom objektet er «atypisk» er det viktig å gi dette en egen form slik at man kan skille det fra andre. Hun hevder også at det egentlig ikke er slik at et substantiv nødvendigvis må være animat for å anta genitivformet akkusativ, men at dette ofte er tilfelle hvilket igjen førte til at man forbandt animitet med denne formen (Stefanović, 2000:164).

Det er ulike faktorer som kan virke inn på hvilken akkusativform man velger, og Stefanović (2000:sammendrag) hevder at siden disse faktorene i større eller mindre grad virker inn samtidig er det mer eller mindre umulig å etablere «a rigid hierarchy».

Hun velger allikevel ut noen faktorer som hun mener oftest kan være avgjørende for at et objekt antar genitivformet akkusativ:

The object can (and it often does) acquire the accusative-genitive syncretism as a marker of its atypicality if it (Stefanović, 2000:169):

1. is referentially animate;
2. has a personal name;
3. is individuated;
4. is referential;
5. is in focus;
6. provokes a special attitude from the subject;
7. is supplied with a large amount of information

Stefanović legger til syvende og sist mest vekt på at det uansett er taleren som foretar et valg og om han eller hun ønsker så kan alle disse faktorene settes til side:

The speaker's assessment of the object's importance in the situation/context is the source of examples for optional marking of objects and the marking of objects with the irregular accusative-genitive or the accusative-nominative syncretism is a result of the speaker's decision in a given concrete situation. The speaker is the one whose choice of the accusative form promotes or demotes an object, marking it as (proto) typical for its class or not (Stefanović, 2000:38)

Stefanović konkluderer med at animatumkategorien bør ses på som en del av kategorien av «atypiske» objekter og trekkene som oftest er assosiert med animatumkategorien kan forandre et vanligvis «atypisk» objekt til det motsatte ved hjelp av akkusativformen (Stefanović, 2000:170).

2.7 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på den teoretiske bakgrunnen til animatum. I 2.2 så vi nærmere på hvorvidt det er riktig å kalle animatum en grammatisk kategori eller ikke. Jeg har valgt å bruke Mathiassens begrep «subkategori» for animatum (Mathiassen,

2004:16). I 2.3 handlet det om hvordan kategorien *animatum* blir uttrykt rent formelt sett. Ved hjelp av paradigmer så vi hvordan hankjønn i entall og alle kjønn i flertall i akkusativ har en egen bøyning for animate substantiv. I 2.4 var det tilnæringsmåter til opphavet av *animatum* som stod i fokus. Noen språkforskere hevder at *animatum* oppstod for å unngå tvetydighet siden slavisk ikke har fast ordfølge, og den nye akkusativformen ble derfor oppfunnet for å unngå tvetydighet mellom agens og patiens. Andre språkforskere hevder at *animatum* oppstod ut fra semantiske kriterier. Ulike objekter antok genitivform på grunn av deres viktige eller spesielle betydning. Stefanović hevder at det var objektets «atypiskhet» som resulterte i den nye objektsmarkeringen (Stefanović, 2000:3). I 2.5 så vi nærmere på hva grammatikkene sier om *animatum*. Mathiassen skriver i «Russisk grammatikk» at også boktitler skal bøyes i genitivformet akkusativ dersom de betegner *animata* (Mathiassen, 2004:16).

I 2.6 har vi sett at Gurin hevder at animate substantiv i hankjønn i entall så å si alltid antar genitivformet akkusativ (Gurin 2005:4). I flertall fastslår han at variasjonen mellom nominativformet og genitivformet akkusativ er betydelig. Her kan tittelen like gjerne anta genitivformet akkusativ som nominativformet (Gurin, 2005:7). I 2.6.2 gjennomgikk vi Stefanovićs teori om «atypiskhet» og «typiskhet». Vi har blant annet sett at Stefanović deler objekter inn i «atypiske» og «typiske». Hun hevder at dersom man regner et objekt som «atypisk», vil det anta genitivformet akkusativ. Om man regner det som «typisk», antar objektet nominativformet akkusativ (Stefanović, 2000:3). Dette valget skjer på grunnlag av talerens oppfatning av objektet. Dersom taleren lett kan assosiere seg med objektet antar det sannsynligvis genitivformet akkusativ (Stefanović, 2000:38). I diskusjonskapitlet under henviser jeg til Gurin og Stefanović når det er mulig.

3. Metodiske fremgangsmåter og materiell

3.1 Innledning

I denne oppgaven bruker jeg en egenkomponert spørreundersøkelse for å få svar på forskningsspørsmålene mine. Dette kapittelet viser hvordan spørsmålene nevnt i avsnitt 1.2 blir besvart ved hjelp av denne. Avsnitt 3.2 beskriver søkemotoren «Nacional’nyj Korpus Russkogo Jazyka ». Avsnitt 3.3 gir en kort innføring i hvordan titlene ble delt inn i grupper. Avsnitt 3.4 beskriver hvordan spørreundersøkelsene er utformet. Avsnitt 3.5 omhandler hvordan de kvalitative intervjuene er foretatt. Avsnitt 3.6 forteller om hvordan dataene fra korpuset og fra spørreundersøkelsen presenteres. I avsnitt 3.7 er det en kort oppsummering av dette kapittelet.

3.2 «Nacional’nyj Korpus Russkogo Jazyka»

I denne studien brukes treff fra «Nacional’nyj Korpus Russkogo Jazyka» som grunnlag for en spørreundersøkelse. NKRJ tjener i tillegg som eksempelkilde til nevnte undersøkelse.

«Nacional’nyj Korpus Russkogo Jazyka» er en internetbasert søkemotor. Dette korpuset inneholder mer enn 140 millioner ord (01. 10. 2009), og informasjonssystemet er basert på en samling av tekster i elektronisk form. Tekstenes innhold i seg selv er ikke av interesse, men de har blitt samlet sammen slik at for eksempel lingvister kan benytte seg av dem i forskningssammenheng. I motsetning til tidligere kan man nå foreta avanserte elektroniske søk med kompliserte søkemotorer og mye mer inngående undersøke ulike grammatiske fenomener. I korpuset kan man foreta direkte valg i forhold til teksttype. Tekstene er både av muntlig og skriftlig art. Også sjangerne er ulike. Korpuset inneholder for eksempel: forretningstekster, samtaler, dialekter, forskningstekster, skjønnlitterære tekster, tekster hentet fra aviser

og så videre. NKRJs søkemotor er meget velutviklet og passer bra å bruke i denne studien som hovedsakelig foregår på et morfologisk plan. I søkemotoren er det mulig ikke bare å fylle ut ord, men man kan også tillegge søkeordet ulike kjennetegn av grammatisk og semantisk art.

I korpuset søkte jeg på ulike skjønnlitterære titler. Etterpå var det nødvendig å gå gjennom alle titlene manuelt for å se hvilke som er aktuelle for denne oppgaven. Først søkte jeg på tittelen i nominativform. Da kom det opp alle aktuelle titler som står i nominativ, i tillegg kom også de titlene som har nominativformet akkusativ. I korpuset er ikke animate titler som står i objektsposisjon i nominativformet akkusativ merket som animata. Dette gjorde arbeidet mer omfattende siden jeg måtte gå igjennom alle som står i nominativ i tillegg, for å finne titlene som var aktuelle. Om disse titlene hadde vært merket som nominativformet akkusativ, kunne jeg søkt spesifikt etter disse. Da hadde det ikke vært nødvendig å gå igjennom et stort antall titler som ikke er aktuelle for min problemstilling. Etter å ha søkt på for eksempel «Brat'ja Karamazovy» kom det opp 123 eksempelsetninger og av disse 123 setningene var det kun 10 som var av interesse med tanke på denne oppgaven. Da jeg fant en tittel som var aktuell, klippet jeg ut hele setningen med tittelen, og limte den inn i et eget dokument.

Neste skritt var å søke på titler i genitiv. Deretter måtte jeg gå gjennom eventuelle treff for å se hvilke titler som egentlig er gen.akk. og ikke «rene» genitiver. Titlene som står i direkte objektsposisjon er ofte merket som genitiv i korpuset selv om de helt åpenbart er genitivformet akkusativ. Da alle de aktuelle titlene var limt inn i dokumentet, sorterte jeg dem etter hvor mange som var animate og hvor mange som var inanimate.

I utgangspunktet var korpuset tenkt som eneste informasjonskilde til oppgaven, men etter å ha søkt i korpuset en stund fikk jeg ikke mange nok treff i hver gruppe til å trekke noen konklusjoner. Siden korpuset ikke ga tilstrekkelig nok eksempler, vurderte jeg å supplere med data fra andre internettsøkemotorer, deriblant yandex. I yandex er det også mulig å foreta spesifikke søk. Etter å ha gjort noen søk der,

fremkom ikke den type data som jeg søkte, i den forstand at det kom opp et stort antall treff og svært mange passet ikke til denne oppgavens henseende. Det virket problematisk å sortere ut de treffene som eventuelt kunne brukes. For å finne informasjonen som trengtes for å besvare denne oppgaven, valgte jeg å komplimentere korpusdataene med en spørreundersøkelse.

Som nevnt over var treffene på enkelte titler nokså begrensede, derfor er korpuset brukt som et grunnlag for spørreundersøkelsen. Ut fra dataene fra korpuset ble spørreundersøkelsen formet. Siden jeg allerede ved hjelp av korpusundersøkelsen fikk kartlagt noen tendenser med henseende på hvordan titler blir bøyd, var det mulig å bruke denne informasjonen til å forme spørreundersøkelsen. Spørreundersøkelsen ble formet slik at den best mulig skulle svare på de konkrete spørsmålene som er stilt i innledningen. På denne måten kom spørreundersøkelsen enten til å bekrefte eller avkrefte tendenser som kom frem av søk ved NKRJ.

3.3 Kategorisering av titlene i grupper

I utgangspunktet var planen å undersøke egennavn i sin helhet, men dette viste seg å bli et alt for omfattende arbeid. Det var nødvendig å velge hvilke typer egennavn som skulle undersøkes nærmere. Siden det er få forskningsarbeid som har undersøkt titler i akkusativ med henblikk på animatumkategorien valgte jeg denne vinklingen.

Oppgaven videre ble å finne en hensiktmessig måte å dele titlene inn i grupper på slik at de kunne illustreres kvantitativt på et forståelig og oversiktlig vis.

Neste steg var å bestemme hvilke kriterier som skulle ligge til grunn for inndelingen. Ved første øyekast syntes det naturlig å dele inn titlene semantisk basert på type tittel: om det er en filmtittel eller en boktittel og så videre.¹⁹ Tatt i betraktning av at titlene

¹⁹ En slik inndeling kan riktignok være interessant fordi man kan få ulike resultater for et og samme ord. F.eks. vil «Spartak» (Spartak) av og til bli bøyd i gen.akk og av og til i nom.akk. avhengig av hva ordet refererer til. (se Gurin, 2005 s. 1)

beskriver skjønnlitterære verk var ikke en slik inndeling konstruktiv for denne oppgaven. Videre vurderte jeg å dele inn titlene etter hvilke setningsledd de bestod av eller ut fra hvilket verb som stod foran titlene. Det finnes imidlertid ikke så mange eksempler på titler av typen «Geroj našego vremeni» (Vår tids helt), så det virket det mer hensiktsmessig med en enklere kategorisering. Titlene ble følgelig delt inn i genus og numerus. I tillegg utgjør dyr en egen gruppe. En slik inndeling vil forhåpentligvis gi svar på om det for eksempel er mer sannsynlig at hankjønn bøyes i genitivformet akkusativ enn hunkjønn, om dyr er «mindre animate» enn mennesker, og om tallord i titlene utgjør noen forskjell.

Tabell 1: Titlene inndelt i grupper

1.	Hankjønn i entall (besjelede vesener)	
	a) hvor tittelen består av animat egennavn	F. eks «Evgenij Onegin»
	b) hvor tittelen består av animat fellesnavn	F. eks «Revizor» (Revisoren)
2.	Hankjønn i flertall (besjelede vesener)	F. eks «Brat'ja Karamazovy»
3	Hunkjønn i flertall	F. eks «Russkye ženščiny» (Russiske damer)
4.	Dyr	
	a)entall	F. eks «Gadkij utėnok» (Den stygge andungen)
	b)flertall	F. eks «Dikie lebedi» (Ville svaner)
5.	Titler med tallord	
	a) hankjønn	F. eks «Tri tovarišča» (Tre kamerater)
	b)hunkjønn	F. eks «Tri sestry» (Tre søstre)
	c) dyr	F. eks «Tri porosėnka» (Tre små griser)

I denne tabellen er titlene delt inn etter genus og numerus. Kategoriseringen fra tabell 1 blir brukt i presentasjonen av data både fra korpusundersøkelsen og fra spørreundersøkelsen. Titlene ble delt inn i 5 hovedgrupper. Jeg delte titlene inn i grupper slik at det ville bli lettere å svare på underspørsmålene som ble stilt i innledningen. Inndelingen i grupper forenklet oppgaven med å undersøke om det er noen titler som oftere antar genitivformet akkusativ eller omvendt. Det var også lettere å forholde seg til grupper enn en hel rekke ulike titler. I spørreundersøkelsen var minst en tittel fra hver av gruppene representert.

3.4 Kvantitativ undersøkelse

3.4.1 Test-spørreundersøkelsen

I forbindelse med en språkkonferanse ved universitetet i Petrozavodsk ble jeg invitert til å holde et innlegg om min masteroppgave. Jeg åpnet innlegget med en testundersøkelse som omhandler mitt tema.²⁰ Alle deltakerne av konferansen svarte på utfyllingsoppgaver. På denne måten fikk de et innblikk i hva min oppgave handler om. Etterpå fortalte jeg kort hva denne masteroppgaven går ut på. Testundersøkelsen ble også foretatt for å se om det allerede her kunne komme frem visse tendenser slik at det i etterkant ville være mulig å endre på undersøkelsen og rette eventuelle feil eller ting som kan bli misforstått.

Under forberedelsen av test-spørreskjemaet ble ulike varianter vurdert. Det var viktig å inkludere flere kasus enn bare akkusativ fordi det kan være noen som ikke bøyer titler i noen sammenhenger, altså alltid bruker nominativ. Om det skulle være slik, ville dette komme frem allerede i testundersøkelsen. Det var også viktig å ha med andre kasus enn akkusativ i undersøkelsen slik at respondentene ikke skjønnte hvilke informasjon undersøkelsen var ute etter å dekke. Dette for å sikre at respondentene

²⁰ Se vedlegg i 8.1

ikke skulle påvirkes i bestemte retninger fordi at de visste nøyaktig hva slags informasjon jeg var ute etter, for eksempel ved at de la seg til en formell skoleprøveaktig stil i oppgavene og dermed forsøkte å «svare riktig» på spørsmålene i stedet for å skrive det som falt dem naturlig.

I hovedspørreundersøkelsen ble det enda mer «kamouflert» hvilken informasjon undersøkelsen var ute etter å dekke. Flere spørsmål med andre kasus som ikke var aktuelle for oppgaven ble lagt til. Respondentene skulle tro at det var en undersøkelse som handler om kasus generelt, slik at minst mulig oppmerksomhet ble på det faktum at det faktisk var titlene som var interessante. Det var interessant å se om undersøkelsen bekreftet de dataene som korpuset viste eller ikke.

Test-spørreskjemaet bestod av 19 utfyllingsoppgaver. Av de 19 utfyllingsoppgavene var det 14 som var aktuelle med tanke på problemstillingen. De resterende 5 spørsmålene bestod av titler som skulle bøyes i instrumentalis, lokativ og en hunkjønnstittel i akkusativ. Det var ingen under testundersøkelsen som skjønnte hvilken informasjon undersøkelsen var ute etter å dekke. Flere respondenter strøk ut og endret svarene sine i besvarelsen. Dette tyder på at noen av respondentene var usikre på bøyningen.

Besvarelsene fra test-undersøkelsen var meget ulike. Når det gjelder «Besy», var det mange forskjellige varianter. I og med at «Besy» forekommer flere ganger i teksten, var det overraskende å se at samme person i enkelte tilfeller bøyde «Besy» i genitivformet akkusativ i en utfyllingssetning, for så i neste å bøye «Besy» i nominativformet akkusativ. Dette tyder på at valget av enten gen.akk. eller nom.akk. ikke var et konsekvent valg. Det gir også indikatorer på at det ikke er selve tittelen i seg selv som bestemmer hvilken form av akkusativ som skal brukes, men at det er andre faktorer som kan virke inn. I den neste undersøkelsen var derfor fokus på å ha like titler i ulike setninger, for å komme nærmere en forklaring på hvilke faktorer som kan virke inn på valget av akkusativform.

Av testundersøkelsen fremkom det en så elementær ting som for eksempel at man må informere om at undersøkelsen må fylles ut på begge sider. 6 av respondentene hadde kun fylt ut undersøkelsen på den ene siden. Følgelig kunne ikke disse brukes. En annen erfaring fra testundersøkelsen var at informantene begynte å diskutere seg i mellom hva som var riktig svar. Det var derfor viktig å være var tilstede under alle undersøkelsene som ble foretatt for å avverge dette og for å informere om at dette ødelegger dataene.

Testundersøkelsen hjalp meg til å utforme hovedundersøkelsen. På testundersøkelsen deltok 21 personer, men siden 6 stykker kun hadde skrevet på den ene siden ble det kun 16 som eventuelt kunne brukes. Tidsmessig brukte de cirka 6-7 minutter på å besvare undersøkelsen.

3.4.2 Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen²¹ kartlegger respondentenes forhold til animatum med henblikk på titler i akkusativ. Jeg samlet inn dataene ved hjelp av en skriftlig undersøkelse. I testundersøkelsen var det studenter fra filologisk fakultet ved det statlige universitetet i Petrozavodsk (PetrSU) som deltok. I hovedspørreundersøkelsen deltok ikke bare studenter fra filologisk fakultet, men også fra andre fakulteter. I tillegg deltok personer fra andre institusjoner og andre personer med russisk som morsmål som jeg har hatt personlig kontakt med. Respondentene var av begge kjønn og fra ulike aldersgrupper,²² og de kommer fra ulike deler av Russland. De fleste respondentene er imidlertid bosatt i Petrozavodsk, men det er også relativt mange fra Moskva og Rostov-na-Donu som har bidratt. Respondentutvalget skulle være mest mulig representativt for den russiske språkbrukeren.

²¹ Se vedlegg 8.2.

²² Gjennomsnittsalderen ligger under tretti siden over halvparten av respondentene var studenter.

Jeg valgte å bruke en spørreundersøkelse slik at det var mulig å teste akkurat de titlene som var av interesse og fordi språkbrukere ofte unngår de problematiske områdene. Siden mange kvier seg for å delta i slike undersøkelser var det viktig å gjøre det klart for deltagerne at dette ikke på noen måte var en prøve og at ingen svar var mer riktige enn andre. I tillegg opplyste jeg om at undersøkelsen var fullstendig anonym. Ingen navn eller andre sporbare personkarakteristika ble oppgitt på spørreskjemaene eller i dokumenter som kunne kobles til respondenten.

Undersøkelsen inneholdte utfyllingsoppgaver hvor respondenten skrev oppgitte ord som står i parentes i den formen av akkusativ han foretrakk i ferdigkonstruerte setninger. Setningene var hovedsakelig hentet fra NKRJ. Autentiske setninger ble brukt slik at det ble mest mulig realistisk. Utfyllingsoppgaver ble brukt for å foreta en empirisk undersøkelse i et størst mulig utvalg av respondenter. I undersøkelsen ble respondenten bedt om å bøye titler i den formen som han eller hun synes passer best. Ordet «passende» ble brukt i stedet for «riktig» slik at informanten ikke skulle få følelsen av at dette var en grammatikkprøve.

Den første undersøkelsen var en testundersøkelse og bestod av 19 utfyllingsoppgaver. Hovedundersøkelsen var mer omfattende og hadde 31 utfyllingsoppgaver. I denne undersøkelsen var det også utfyllingsoppgaver som ikke er aktuelle for denne undersøkelsen, men som var tatt med slik at respondenten ikke skulle skjønne hvilken informasjon undersøkelsen kartla. I spørreundersøkelsen deltok 150 respondentene. Undersøkelsen ble utfylt straks etter at den var blitt utlevert. Alle hadde like lang tid på oppgavene, og det ble lagt vekt på at respondentene skulle gjennomføre undersøkelsen individuelt uten å konsultere med andre underveis. Utfyllingsordene var oppgitt i nominativ i entall og i flertall avhenging av titlene. Alle testordene var substantiver.

I hovedundersøkelsen var det flere utfyllingsoppgaver som egentlig ikke var aktuelle for undersøkelsen. Hensikten med dette var å øke påliteligheten i undersøkelsen på den måten at respondentene skulle fokusere mindre på akkusativkasusen. Samme tittel gikk også igjen flere ganger. Dette var for å se om det var semantiske og/eller

syntaktiske faktorer som kunne virke inn på valget av akkusativform. I tillegg inneholdt undersøkelsen to identiske setninger to ganger. Disse tok jeg med for å sjekke at en og samme person ikke bøyde en og samme tittel i like setninger ulikt. I det første paret med identiske setninger var den ene tittelen helt i begynnelsen, mens i den neste var den nærmere slutten. I det neste paret med identiske setninger var begge titlene plassert midt i oppgaven, ikke så langt fra hverandre. I tillegg var «Besy» med som tittel og «besy» som vanlig fellesnavn.

Etter å ha gjennomført undersøkelsen på 120 respondenter ble den endret litt på.²³ Jeg la til tre nye utfyllingsoppgaver. Henholdsvis en setning med tittelen «Besy», en med «Otcy i deti» (Fedre og sønner) og en med «Brat'ja Karamazovy». I de første 120 undersøkelsene var det mange som ikke hadde bøyde titlene nevnt over i genitivformet akkusativ og det ville være interessant å se om de ville bøye disse titlene i andre kasus enn akkusativ. Disse ekstra spørsmålene kunne hjelpe til med å avkrefte eller bekrefte tendenser fra de første 120 undersøkelsene. De siste undersøkelsene blir ikke behandlet separat fra de første 120 siden de ekstra spørsmålene som ble lagt til ikke så ut til å ha noe innvirkning på hvordan respondentene svarte på de resterende spørsmålene.

I forbindelse med gjennomførelsen av undersøkelsen oppstod det få problemer. Det var imidlertid omtrent 10 respondenter som begynte å fylle ut undersøkelsen for siden å si at de ikke ønsket å delta.²⁴ En mulig grunn til dette kan være at de fryktet at de ville fremstå som «ugrammatiske». Spesielt vanskelig var det å få eldre personer til å delta i undersøkelsen. Det var også en utfyllingsoppgave som ikke kunne benyttes som data fordi ikke alle respondentene fikk med seg at denne oppgaven bestod av to ledd: «Gadjij utėnok i ja» (Den stygge andunge og jeg). Det var flere som kun hadde lagt merke til første ledd: «Gadjij utėnok». Dataene fra dette spørsmålet er derfor fjernet fra undersøkelsen.

²³ Se vedlegg 8.2.1

3.5 Kvalitative intervju-undersøkelser

I utgangspunktet var ikke planen å utføre noen intervjuer. Opprinnelig hadde jeg tenkt å basere oppgaven på kun kvantitative data. Siden dataene som kom frem av spørreundersøkelsen ikke var så enkle å tolke ble det nødvendig å foreta semistrukturerte intervjuer for å klargjøre enkelte ting som kom frem av undersøkelsen. Ved hjelp av intervjuer kunne det muligens komme svar på spørsmål av typen: Hvorfor bøyer en og samme person samme tittel forskjellig i akkusativ i ulike setninger? Hvorfor bøyer en og samme person samme tittel i akkusativ i like setninger forskjellig?

Intervjuet bestod av to deler. Informanten²⁵ fylte først ut spørreundersøkelsen nevnt over hvor han eller hun ikke visste hva temaet angikk. Dette for å kartlegge hvordan personen bøyde titler. På grunnlag av hva vedkommende hadde svart ble oppfølgingsspørsmål stilt. Avhengig av hva personen svarte var det enten mange spørsmål, eller færre dersom informanten brukte genitivformet akkusativ konsekvent på alle utfyllingsoppgavene. Hadde personen derimot svart ukonsekvent og forskjellig flere steder ble det straks flere spørsmål man kunne stille. Om han for eksempel bøyde «Besy» i samme setning forskjellig, kunne man spørre hva denne forskjellen begrunner seg på, eller om han bøyde titlene i gen.akk. i begynnelsen, for så mot slutten å bruke nom.akk.

Det kvalitative forskningsintervjuet er en samtale mellom forskeren og en informant. På forhånd var det forberedt en intervju-mal som fungerte som rammen for intervjuet. Det var vanskelig for informanten å svare på noen av spørsmålene siden han eller hun aldri hadde tatt stilling til en slik problemstilling tidligere. Intervjuet startet med spørsmål som var ganske enkle å svare på. Videre ble det stilt åpne spørsmål slik som: «Fortell om..», «Hva mener du om..», «Hvorfor valgte du..». Det var viktig at

²⁴ I tråd med retningslinjene fra NSD når det kommer til datainnsamling, lot jeg dem selvfølgelig trekke seg.

²⁵ Personene som deltok kun i spørreundersøkelsen, refererer jeg til som «respondenter». Personer som først fylte ut spørreundersøkelsen for så å delta i et intervju refererer jeg til som «informanter».

spørsmålene ble stilt slik at informanten ikke umiddelbart skjønnte hva oppgaven dreier seg om. Etter hvert da informanten begynte å ane hva oppgaven handlet om var det mulig å diskutere problemstillingen med vedkommende.

3.6 Fremstilling av data²⁶

Alle dataene fra NKRJ presenteres i et søylediagram.²⁷ Siden antall treff fra hver gruppe ikke er like er det en søyle som viser hvor mange treff hver gruppe hadde totalt. To andre søyler viser fordelingen av nom.akk og gen.akk. I tillegg er det et diagram som viser den prosentuelle fordelingen mellom nom.akk og gen.akk. for alle treffene fra NKRJ totalt.

Dataene fra hovedspørreundersøkelsen presenteres, i motsetning til dataene fra NKRJ, i flere søylediagrammer. Hver gruppe presenteres i separate diagrammer. Her er det ikke nødvendig med en tredje søyle som det var for undersøkelsen fra NKRJ siden den totale verdien er 150 for alle titlene. Tittelen «Besy» presenteres i et eget diagram siden denne tittelen forekommer flere ganger i undersøkelsen.

I diagram 8 sammenlignes hver gruppe prosentvis. Jeg legger da sammen alle titlene i hver gruppe og viser prosenten av animate og inanimate titler. Så legger jeg sammen alle titlene for å se hvor stor prosentandel som er animate og inanimate i sektordiagram 9. Avslutningsvis i diagram 10 illustreres de tre titlene nevnt over som ble lagt til undersøkelsen i etterkant. Disse titlene skulle ifølge grammatiske regler bøyes i kasusen genitiv.

²⁶ Dataene fra testundersøkelsen er ikke med siden dette var en test.

²⁷ Jeg syntes ikke det var hensiktsmessig å vise hver gruppe fra NKRJ i separate diagrammer siden det var noen grupper som hadde få eller ingen treff. Alle gruppene NKRJ sammenlignes derfor i et diagram.

3.7 Oppsummering

I kapittel 3 har vi blitt kjent med hvilke metoder og fremgangsmåter jeg anvender i denne oppgaven for å få svar på hovedspørsmålet mitt. I 3.2 beskrev jeg hvordan jeg søkte etter skjønnlitterære titler i NKRJ for så å lime dem inn i egne dokument for å etterpå telle dem. Titlene fra NKRJ viste seg også å bli for få i antall så jeg bestemte meg for å komplimentere korpusundersøkelsen med en spørreundersøkelse. I 3.3 forklarte jeg hvordan jeg delte titlene inn i egne grupper, til sammen 5. Noen av gruppene ble også inndelt i undergrupper. Titlene ble delt inn etter genus og numerus siden det syntes mest hensiktsmessig med tanke på oppgavens formål. I 3.4 gjennomgikk jeg den kvantitative undersøkelsen. Først foretok jeg en testundersøkelse på universitetet i Petrozavodsk. Erfaringer fra denne undersøkelsen dro jeg deretter nytte av i hovedundersøkelsen. I hovedundersøkelsen deltok 150 respondenter fra ulike steder i Russland, hovedsakelig fra Petrozavodsk. Undersøkelsen bestod av utfyllingsoppgaver i ferdigkonstruerte setninger fra NKRJ. I 3.5 forklarte jeg metoden som ble benyttet for å gjennomføre de kvalitative intervjuundersøkelsene. De ble foretatt 5 intervjuer straks etter at vedkommende hadde fylt ut spørreskjemaet. I 3.6 beskrev jeg hvordan dataene presenteres. Dataene fra NKRJ presenteres i ett søylediagram siden det var noen grupper fra denne undersøkelsen som ikke hadde noen representanter. I hovedundersøkelsen presenteres hver gruppe i egne søylediagrammer. Både korpusdataene og dataene fra spørreundersøkelsen presenteres i sektordiagrammer der vi ser den endelige prosentfordelingen mellom nom.akk. og gen.akk.

4. Datamaterialet fra korpuset

4.1 Innledning

I dette kapittelet presenteres dataene fra NKRJ og hovedtendensene i materialet fra NKRJ kommenteres. I avsnitt 4.2 går vi kort gjennom hvordan søkene ble foretatt og hvordan de ble valgt ut. I avsnitt 4.3 presenteres resultatet fra søkene i et diagram for så og avslutningsvis gi et kort sammendrag av korpusundersøkelsen i 4.4. På grunnlag av treffene fra NKRJ og ut i fra data fra den korpusbaserte undersøkelsen ble spørreundersøkelsen foretatt. Dette kapittelet vil være et empirisk bidrag til å besvare underspørsmålene til hovedspørsmålet mitt nevnt i avsnitt 1.2.

4.2 Gjennomføring og valg av søk

Gruppene av titler på skjønnlitterære verk ble inndelt som vist i tabell 1 over. Valget av titler var ikke så enkelt som jeg først antok. Det var ønskelig å bruke titler som er mest mulig kjent slik at de ville få flest mulig treff. Etterpå skulle hver enkelt gruppe legges sammen slik at det kom frem hvilken akkusativform som var vanlig for denne gruppen. I utgangspunktet hadde jeg tenkt at hver gruppe skulle bestå av ikke mindre enn hundre treff for å styrke den empiriske troverdigheten. Det var imidlertid ikke mulig å finne nok eksempler fra hver gruppe i NKRJ. Derfor illustreres de titlene som ble funnet i diagram 1 under, for å gi en innføring i hvordan titler bøyes i akkusativ med henblikk på animatum. Etter å ha søkt på mange titler var det imidlertid mulig å se enkelte tendenser og ut fra de observasjonene ble spørreundersøkelsen utformet. NKRJ var på denne måten med på å legge grunnlaget for spørreundersøkelsen.

Her er titlene som ble søkt etter på NKRJ:²⁸

1a. Hankjønn i entall, egennavn:

«Evgenij Onegin», «Ivan Groznyj» (Ivan den grusomme), «Boris Godunov» (Boris Godunov)

1b. Hankjønn i entall, fellesnavn:

«Revizor», «Kamennyj gost'», «Mednyj vsadnik» (Bronseridderen), «Geroj našego vremeni»

2. Hankjønn i flertall:

«Brat'ja Karamazovy», «Besy», «Deti kapitana Granta» (Kaptein Grants barn), «Bednye ljudi» (Fattigfolk), «Otcy i deti»

3. Hunkjønn i flertall:

«Russkye ženščiny»

4a. Dyr i entall:

«Zolotoj telënok» (Gullkalven), «Gadkij utënok»,

4b. Dyr i flertall:

«Dikie lebedi»

5. Titler med tallord:

a) i hankjønn

«Tri mušketera» (De tre musketerer), «Tri tovarišča», «Dva kapitana» (To kapteiner)

²⁸ Dette er hovedsakelig også de samme titlene som brukes i spørreundersøkelsen.

b) i hunkjønn

«Tri sestry»

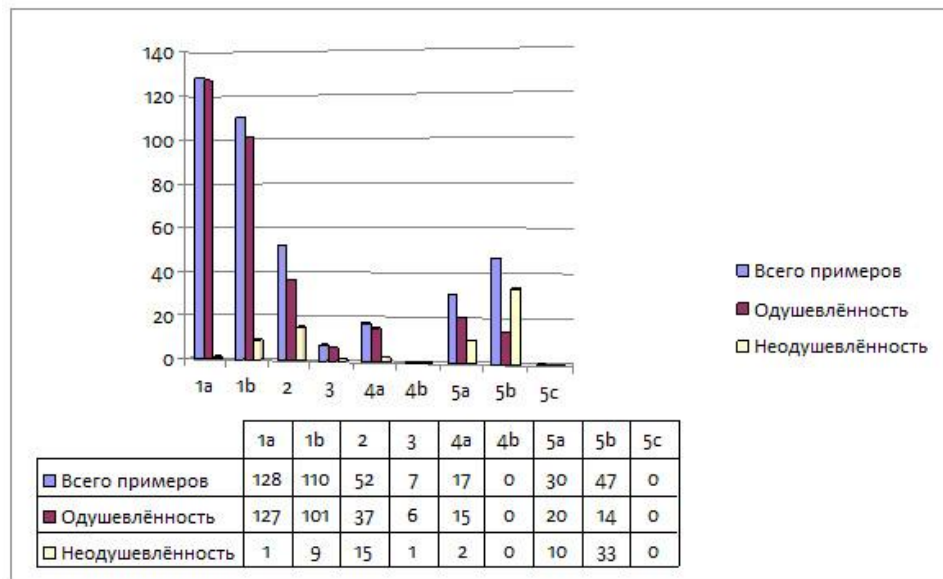
c) som beskriver dyr

«Tri porosënka», «Tri medvedja» (Tre bjørner)

Som nevnt over skulle hver gruppe inneholde minst hundre treff. Det viste seg å være meget problematisk å finne nok eksempler for hunkjønn i flertall, titler som beskriver dyr i flertall og titler med tallord i NKRJ. Søkene på titler som er meget kjente og populære ga selvsagt et større antall treff. Undersøkelsen var heller ikke helt uten komplikasjoner på den måten at det var nødvendig å gå gjennom alt manuelt fordi animata som ble bøydd som inanimata i objektsposisjon ble merket som nominativ i korpuset og ikke nominativformet akkusativ. Jeg måtte derfor som nevnt over gå gjennom alle titlene som stod i nominativ i tillegg for å finne dem som stod i nominativformet akkusativ. Det var også enkelte av setningene fra korpuset som inneholdt et nektet objekt, og det var derfor vanskelig å si om det animate objektet stod i genitivformet akkusativ på grunn av det nektede objektet eller fordi det ble regnet som animatum. Disse tok jeg ikke med siden det ikke er mulig å vite om det er gen.akk det dreier seg om eller et nektet objekt som kan stå i genitiv.

4.3 Presentasjon av funn i diagrammer

Diagram 1:

I dette diagrammet illustreres dataene i et tradisjonelt søylediagram. I tillegg er en liten tabell tatt med under slik at det er lettere å se fordelingen av animata/inanimata. Hvordan gruppene er delt inn står over i tabell 1. Hvilke titler som inngår i hver gruppe står på de to forutgående sidene. Siden antall treff i hver gruppe er forskjellig viser den blå søylen antall treff totalt. Den lilla søylen viser animate treff, det vil si genitivformet akkusativ, mens den hvite viser inanimate, følgelig nominativformet akkusativ.

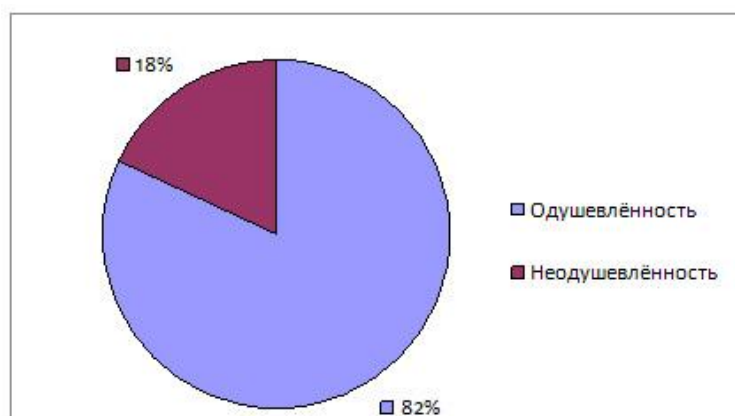
Som det kommer frem av de blå søylene er antall treff meget forskjellig. Antallet varierer helt fra 128 treff til 0 treff for undergruppe 5c. I gruppe 1a og 1b var det sammenlignet med de andre gruppene veldig mange treff. Titlene i gruppe 2 var mindre frekvente enn gruppe 1a og b, men denne gruppen har allikevel relativt mange treff. Gruppe 3 hunkjønn i flertall var en av de gruppene hvor det var mest problematisk å få nok treff.²⁹ I gruppe 4 er det dyr som står i fokus. Den siste gruppen som er titler med tallord består av tre underinndelinger. I a) hvor det er hankjønn med tallord var det ikke så vanskelig å få et betydelig antall treff, men i b var det vanskeligere, men allikevel mulig. I 5c var det ingen treff i korpuset.

²⁹ Jeg valgte likevel å lage en egen gruppe for disse ordene for siden å hente flere data fra en spørreundersøkelse.

Som det kommer frem av diagram 1 er antall treff for hver gruppe meget forskjellige. Siden for eksempel gruppe 1a har 128 treff mot bare 17 i 4a, er det vanskelig å sammenligne gruppene. Det er imidlertid som tidligere nevnt mulig å peke på visse tendenser på grunnlag av korpusundersøkelsen foretatt på NKRJ. I gruppe 1a og b er det mange treff og man ser at så godt som alle velger gen.akk. i hankjønn 1a i entall. I 1b er det 101 av 110 som har valgt genitivformet objekt. Dette var også forventet i følge artikkelen til Gurin hvor han hevder at genitivformen er normen for hankjønn i entall.

I hankjønn i flertall er det fremdeles flest som velger gen.akk. Det er allikevel en ikke ubetydelig del som velger nom.akk. Dette er også i tråd med Gurins bemerkninger om at det i flertall er mer variasjon. I hunkjønn i flertall er det så få eksempel at det er vanskelig å trekke noe konklusjon, men om vi skal regne med de eksemplene vi har så ser vi at også her står gen.akk. sterkere. I gruppen «dyr» er det heller ikke mange eksempeltreff, men vi ser her, at akkurat som i hankjønn i entall for personer, foretrekker man også å bøye disse gen.akk. Den 5. og siste gruppen inneholder titler som betegner tallord. 5b er den eneste gruppen hvor nom.akk. står sterkere, mens hos hankjønn med tallord er fremdeles genitivformet akkusativ mer vanlig.

Diagram 2:

I diagram 2 har jeg lagt sammen alle titlene som var animate og alle de som var inanimate i korpusundersøkelsen. Den blå biten av «kaka» representerer titler som antar gen.akk og den lilla biten nom.akk. Om man legger sammen alle titlene og

illustrerer dem i prosentandel som i diagram 2, ser man klart at gen.akk. (82 %) er mer vanlig enn nom.akk. (18 %) i mine korpusdata.

4.4 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på dataene fra NKRJ. I 4.2 gikk vi gjennom hvilke konkrete titler som det ble søkt etter i korpuset. Det viste seg å være urealiserbart å oppnå 100 treff for hver gruppe slik jeg i utgangspunktet hadde tenkt. Ved hjelp av en spørreundersøkelse ønsket jeg å få mer data til de gruppene som korpuset hadde lite data på.

I 4.3 presenterte jeg dataene fra korpusundersøkelsen i et søylediagram. Antall treff var svært forskjellig i hver gruppe. Det var allikevel mulig å se visse tendenser. I gruppe 1 var gen.akk. helt klart den mest brukte formen. I hankjønn i flertall var det fremdeles gen.akk. som var den mest utbredte formen, men titlene kan sies å variere når det kommer til hvilken form de antar. I hunkjønn i flertall var det for få eksempler til å komme med noen konklusjoner. Det samme gjelder for dyr i flertall. Dyr i entall har også få eksempler, men av de eksemplene som finnes kunne vi se at gen.akk var mest utbredt. Gruppe 5c var den eneste undergruppa hvor nom.akk står sterkest. I hunkjønn med tallord er 33 nom.akk mot 14 gen.akk. I hankjønn med tallord er derimot gen.akk mest vanlig. I sektordiagrammet som ble presentert ser vi at genitivformet akkusativ langt på vei er den mest vanlige formen. Hele 82 prosent av alle treffene er animate mot 18 prosent inanimate.

5. Spørreundersøkelsen

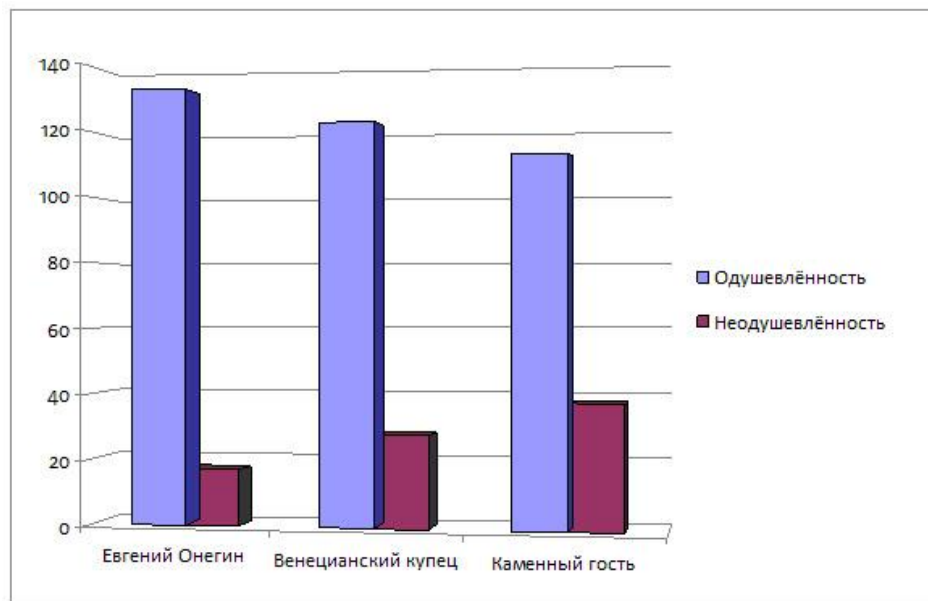
5.1 Innledning

I avsnitt 5.2 illustreres resultatene fra hovedspørreundersøkelsen i diagrammer. I avsnitt 5.3 presenteres hovedfunn fra oppfølgingsintervjuene. Samlet svarer dette kapittelet sammen med kapittel 4 empirisk på de tre underspørsmålene til hovedspørsmålet som ble stilt i avsnitt 1.2: Presisering av tema og formål. Avsnitt 5.2 besvarer de to første underspørsmålene: 1. Hvordan fordeler nominativ- og genitivsformen av akkusativ seg med tanke på animate titler? 2. Hvilke faktorer er det som motiverer valget av akkusativform? Avsnitt 5.3 besvarer ikke bare det andre spørsmålet nevnt over, men også det tredje: 3. Forutsatt at titlene varierer med tanke på hvilken form de antar i akkusativ, hva kan en mulig forklaring på dette være? I 5.4 er det en kort oppsummering av dette kapittelet.

5.2 Resultatene fra spørreundersøkelsen

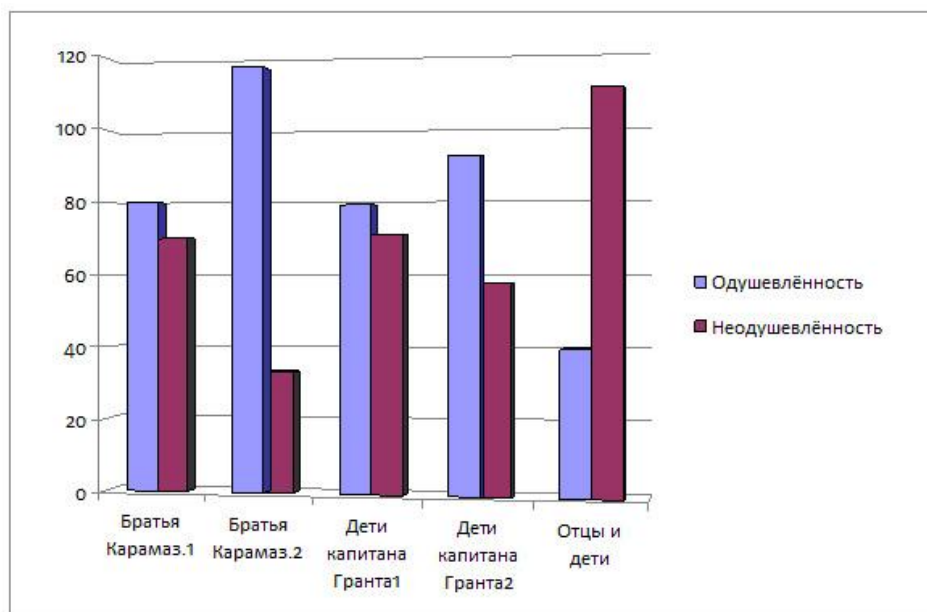
Etter å ha gått gjennom testundersøkelsen nevnt over ble spørreskjemaet til hovedspørreundersøkelsen nokså mye endret på. Nye setninger ble lagt til og andre fjernet. I testundersøkelsen hadde for eksempel alle bøyd «Anna Karenina» i akkusativ. Denne ble derfor valgt bort i hovedundersøkelsen for heller å gi plass til andre ting som syntes mer interessant å få informasjon om. To identiske setninger ble lagt til to ganger på ulike steder i skjemaet for å se om respondenten ville bruke samme akkusativform i begge. Flere titler med tallord ble lagt til av både hunkjønn og hankjønn. I tillegg ble to titler som likner på hverandre tatt med: «Sëstry» og «Tri sestry». Det ville være interessant å se om disse titlene ville få ulikt antall gen.akk siden den ene inneholder et tallord. «Besy» ble brukt både som tittel og som et vanlig fellesnavn i to ulike setninger, begge stod i objektsposisjon. Under følger dataene fra undersøkelsen:

Diagram 3:

I diagram 3 er det gruppe 1 som presenteres. I hovedspørreundersøkelsen er det ikke nødvendig med noen søyle som viser det totale antallet funn for hver tittel slik det var over i dataene fra NKRJ. Alle titlene har 150 som total verdi, siden det var 150 respondenter som deltok i spørreundersøkelsen. Av diagrammet kommer det frem at genitivformet akkusativ generelt står meget sterkt i gruppe 1. I undergruppe 1a som er representert av tittelen «Evgenij Onegin» har cirka 15 av 150 valgt den animate varianten. Litt færre har brukt genitivformet akkusativ i 1b som viser hankjønn i entall, fellesnavn.

Diagram 4:

I diagram 4 er det gruppe 2 som presenteres med unntak av tittelen «Besy» som vises separat i diagram 5. Som det kommer frem av diagrammet over har jeg nummerert titlene som forekommer i undersøkelsen mer enn en gang. Titlene er nummerert etter hvilken rekkefølge de befinner seg i spørreundersøkelsen. Det vil si at for eksempel «Brat'ja Karamazovy1» er den første forekomsten av denne tittelen i spørreundersøkelsen, mens «Brat'ja Karamazovy2» kommer i en setning senere i undersøkelsen og så videre.

I dette diagrammet er det vanskelig å si noe felles for titlene annet enn at de alle varierer i hvilken form de antar i akkusativ. Tittelen «Otcy i deti» er den første tittelen så langt i presentasjonen som har et langt høyere antall titler hvor akkusativ er nominativformet. I «Brat'ja Karamazovy1» som stod helt i begynnelsen av spørreskjemaet er det nesten jevnt mellom animatum og inanimatum det vil si gen.akk og nom.akk. I «Brat'ja Karamazovy2» er søylen som betegner animata helt oppe på 120 av 150, hvilket vil si at det er 30 personer som ikke bøyde denne tittelen i genitivformet akkusativ. Det samme kan sies for begge setningene med «Deti kapitana Granta».

Diagram 5:

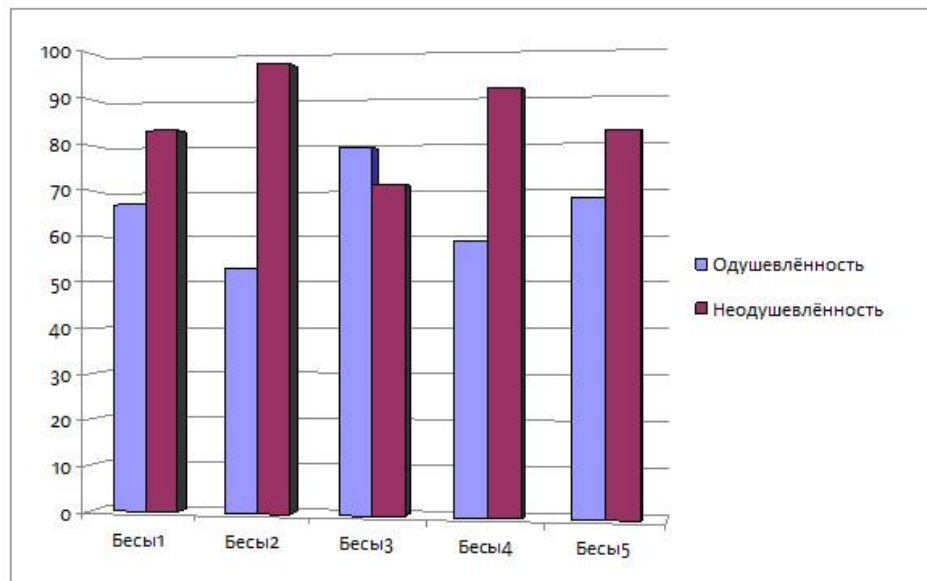

Diagram 5 inneholder kun tittelen «Besy». Titlene er nummerert etter hvor de befinner seg i spørreskjemaet. Dette diagrammet anvendes for å empirisk besvare underspørsmål to: Hvilke faktorer er det som motiverer valget av akkusativform? Som vi ser er det forskjell på hvordan en og samme skjønnlitterære tittel har blitt bøydd av respondentene i spørreskjemaet. Det er imidlertid enda større forskjell på hvordan hver respondent svarte enn hva som kommer fra av diagrammet. Diagrammet viser det totale antallet gen.akk. og nom.akk. i hver tittel og ikke hvordan hver respondent bøyde disse innenfor en og samme besvarelse. Mange svarkombinasjoner er mulig. Diagrammet gir sånn sett bare en pekepinn på hvordan tittelen ble bøydd totalt.

Diagram 6:

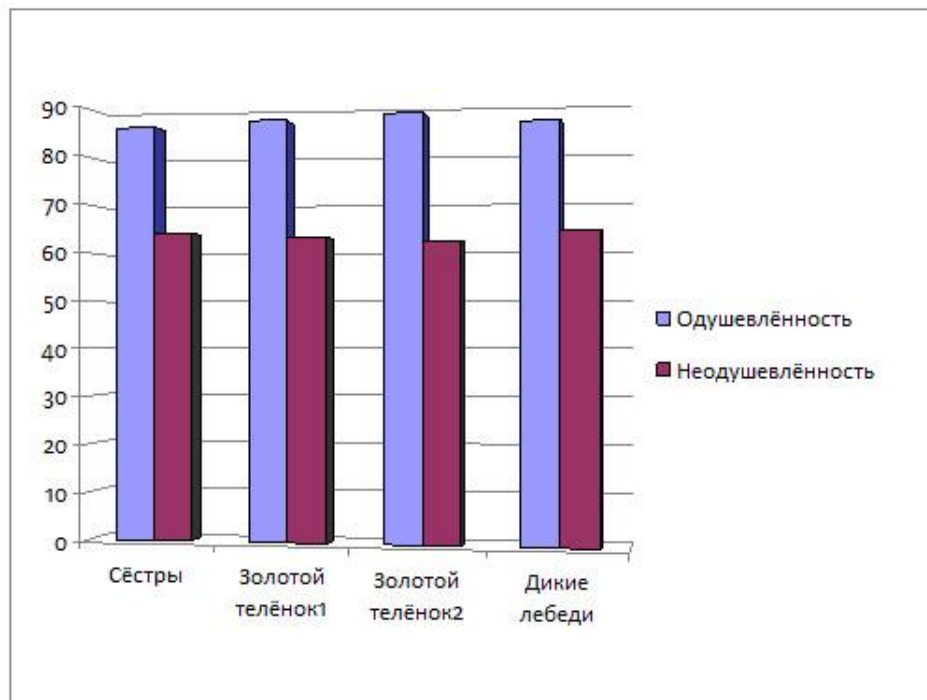

Diagram 6 inneholder både gruppe 3 og 4, henholdsvis hunkjønn i flertall og dyr. Siden gruppe 3 kun er representert med en tittel i spørreundersøkelsen synes jeg ikke det var hensiktsmessig å gi denne et eget diagram. Som det kommer frem av diagrammet viser søylene for disse tre titlene fra gruppe 3 og 4 en nesten jevn fordeling av gen.akk og nom.akk. Alle har imidlertid et lite flertall av genitivformet akkusativ. Med tittelen «Zolotoj telënok» er det for øvrig samme problem som i diagram 5 med «Besy». Diagrammet viser bare hvordan respondentene svarte totalt, mens tittelen kan være representert forskjellig hos hver respondent separat. Det vil si at det endelige resultatet i diagrammet ikke tar i betraktning hvordan hver respondent svarte. Ut fra søylene som representerer «Zolotoj telënok» kan det se ut som respondentene svarte likt i begge setningene med denne tittelen som er representert to ganger i undersøkelsen i identiske setninger. Siden «Zolotoj telënok1» og «Zolotoj telënok2» i diagrammet har nesten identisk antall genitivformet og nominativformet akkusativ, er det fort å trekke den konklusjonen at respondentene svarte konsekvent og brukte samme form i begge setningene. I realiteten var det ikke slik. Det var 15 personer som innenfor samme besvarelse brukte nominativformet akkusativ i «Zolotoj telënok1» og genitivformet akkusativ i «Zolotoj telënok2», og omvendt, altså genitivformet akkusativ i setning 1 og nominativformet i setning 2 hadde 14

respondenter svart. Dette betyr at det var nesten 30 respondenter som bøyde samme tittel i to identiske setninger ulikt.

Diagram 7:

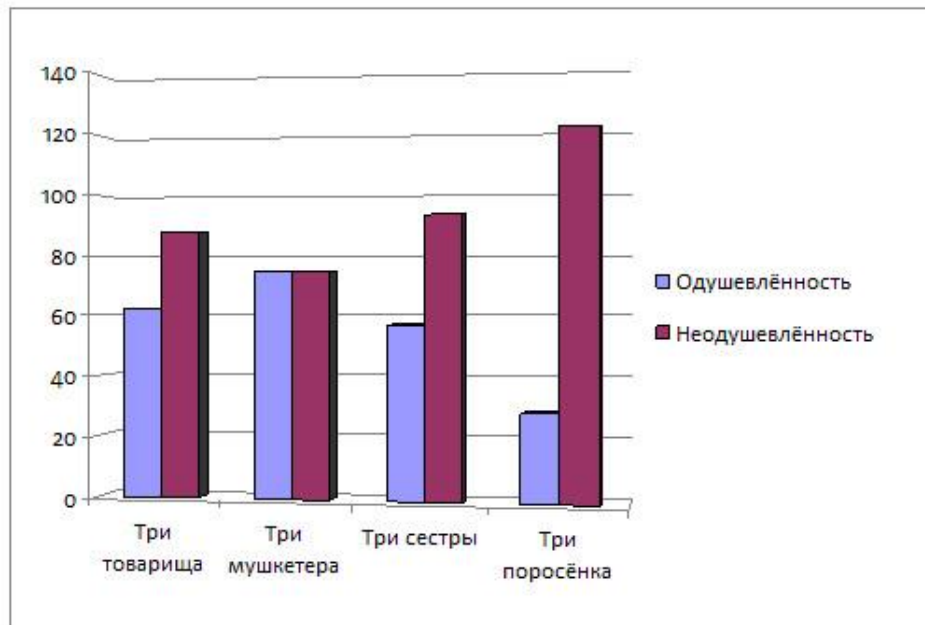
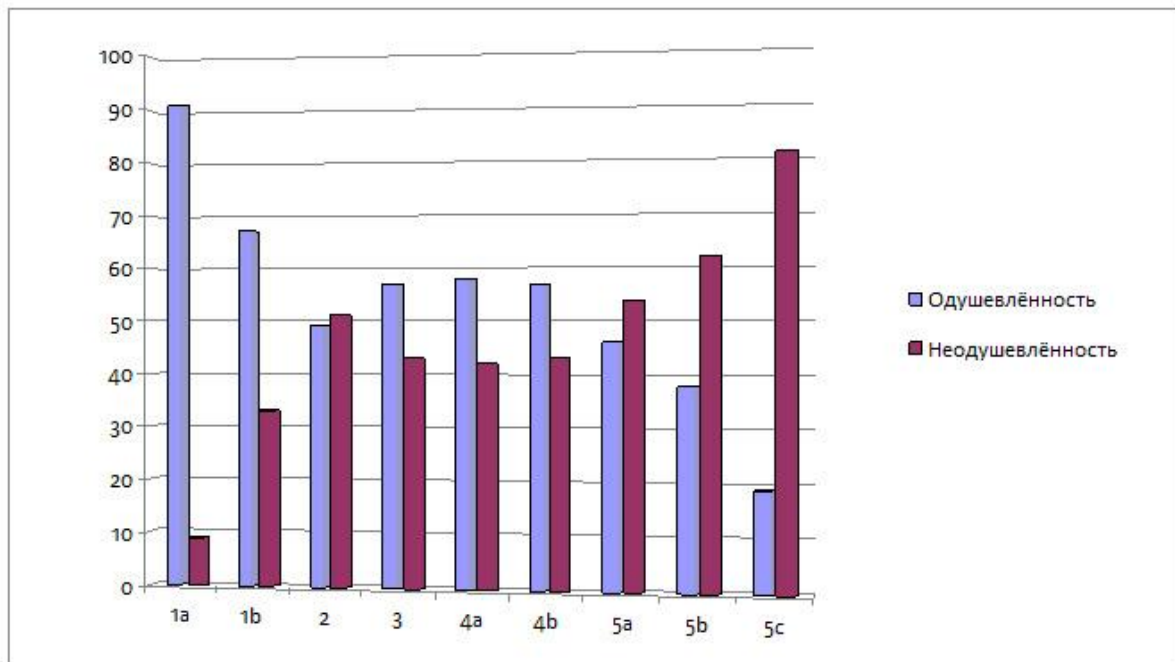

Diagram 7 inneholder gruppe 5 som er den siste gruppa: Titler som inneholder tallord. Her er det nokså jevnt for alle titlene bortsett fra tittelen som betegner dyr: «Три поросёнка». Her er nominativformet akkusativ langt mer utbredt. 125 av besvarelsene har nominativformet akkusativ mot 25 med genitivformet. Det kommer også frem av diagrammet at antallet for hunkjønn som antar nom.akk. er noe høyere enn for hankjønn, men likevel langt mindre enn tittelen som omtaler dyr.

Diagram 8:

I diagram 8 er hver gruppe delt inn etter prosentantall av hver akkusativform. Den blå søylen viser hvor mange prosent av titlene i denne gruppen som antok genitivformet akkusativ. Den lilla søylen viser hvor mange som antok nominativformet. Som det kommer frem av diagrammet er det i gruppe 1a at gen.akk. er mest utbredt. Over 90 prosent har brukt gen.akk. I gruppe 5c ser vi imidlertid motsatte tendenser. Her har over 80 prosent valgt nom.akk. Det kommer frem av diagrammet at den prosentvise variasjonen når det gjelder hvordan titler bøyes i akkusativ er betydelig.

Diagram 9:

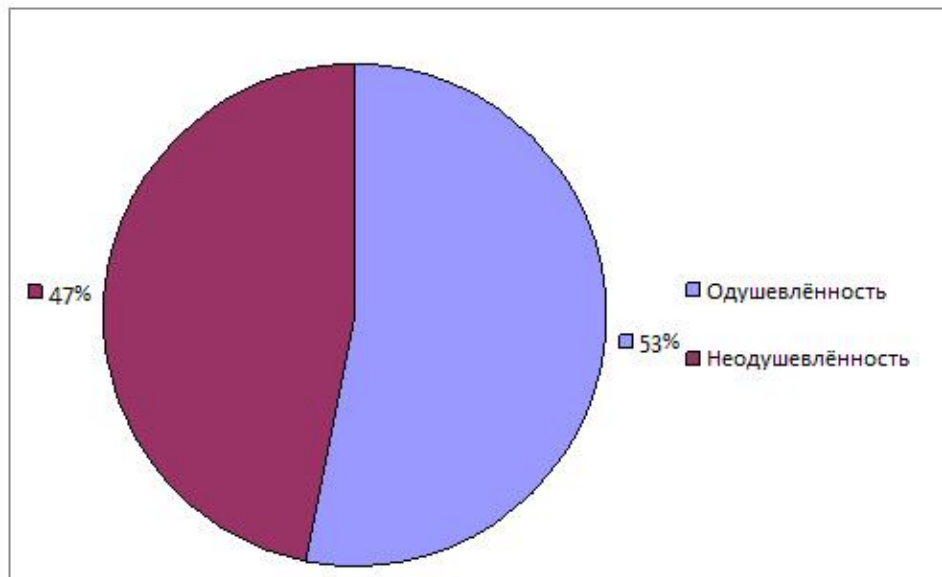

Diagram 9 viser den totale prosenten av nom.akk. og gen.akk. etter at alle dataene fra alle gruppene har blitt lagt sammen. I sammenligning med dataene fra NKRJ hvor bare 18 prosent er nom.akk. er i diagram 9 de to akkusativformene nokså jevne prosentmessig: 53 prosent animate titler, det vil si gen.akk, mot 47 prosent inanimate titler, altså nom.akk.

Diagram 10:

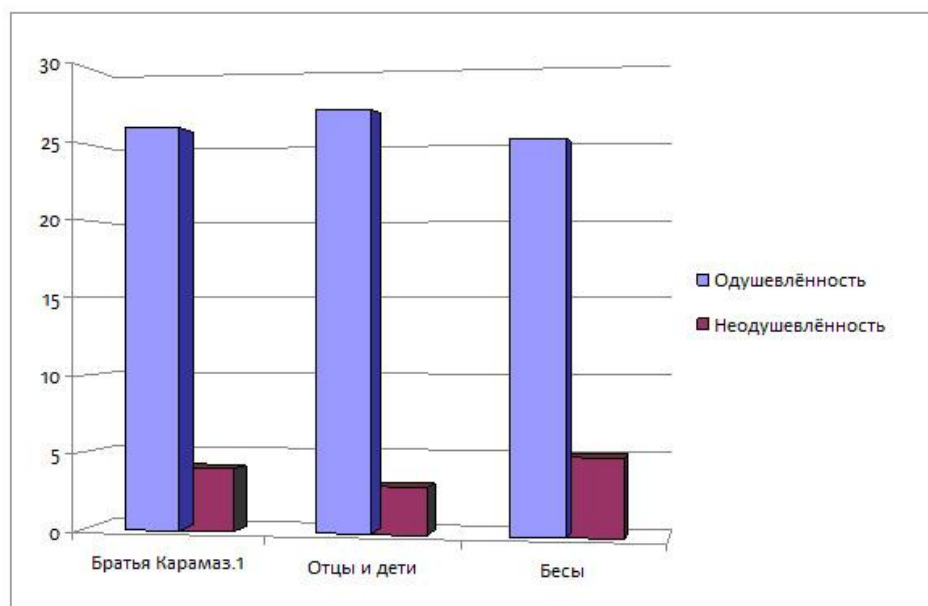

Diagram 10 inneholder tre titler som i undersøkelsen stod i posisjoner som i følge grammatiske regler tilsier at de må anta kasusen genitiv. Tittelen «Отцы и дети» stod

etter preposisjonen «ot» (fra). De to andre titlene stod som eiendomsgenitiv. Disse utfyllingssetningene ble tatt med i undersøkelsen etter at 120 respondenter allerede hadde besvart denne. Utfyllingssetningene ble lagt til for å bekrefte eller avkrefte om det finnes respondenter som ikke bøyer skjønnlitterære titler overhodet uavhengig av hvilken kasus de står i.³⁰ Som vi ser ble nesten alle titlene bøyd i genitiv. Det var få respondenter som ikke valgte å bøye disse titlene.

5.2.1 Kommentarer til spørreundersøkelsen

Denne undersøkelsen fikk litt andre resultater enn hva jeg hadde forventet. Resultatene var annerledes enn dataene fra NKRJ. I hovedundersøkelsen var det mange inkonsekvente besvarelser. Noen respondenter ga inntrykk av at de valgte akkusativform helt vilkårlig. Mitt inntrykk var at mange benyttet genitivformet akkusativ mer utover i undersøkelsen enn i begynnelsen. En person har for eksempel ikke bøyd en eneste tittel i genitivformet akkusativ på den første siden for så å bøye alt i denne formen på de to neste.³¹

En og samme tittel gikk igjen mange ganger i setningene: for eksempel «Besy». Noen steder i besvarelsen hadde en og samme respondent bøyd denne tittelen og andre steder ikke. Noe som jeg synes var enda mer overraskende var at relativt mange respondenter bøyd like titler i identiske setninger ulikt. Det kan se ut som at tilfeldigheter virker inn. Jeg satt igjen med inntrykket av at problemstillingen hvorvidt en skjønnlitterær tittel skal bøyes dersom den står uten et fellesnavn først var mest fremtredende i akkusativ. Her var respondentene mest usikre på hvilken kasus de skal velge. Når taleren ser for eksempel preposisjonen «ot» er han eller hun mindre i tvil.³² I akkusativ ser det ut som det er mer problematisk. Mange klarte ikke helt å «sette fingeren på» hvorfor dette var vanskelig og flere kom til den konklusjonen at

³⁰ Se avsnitt 3.4.2 hvor det står nærmere om disse tre titlene.

³¹ Grunnene til dette blir muligens oppklart i intervjuet med informant 1. Se 5.3 under.

³² Se diagram 10.

vanskelighetene skyldes at det ikke står et fellesnavn foran tittelen. Det egentlige problemet er muligens usikkerhet omkring hvilken akkusativform som er korrekt. Dette blir bekreftet ved at det var mange av respondentene som hadde strøket over svarene sine og endret dem flere ganger i spørreskjemaene.

5.3 Oppfølgingsintervjuer

I oppfølgingsintervjuene deltok fem informanter. Flere ble ikke intervjuet fordi jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt å ha med intervjuer i min oppgave, og tidsmessig var det ikke rom for flere. Allikevel vil jeg si at de fem intervjuene som ble foretatt var av nokså stor verdi. De var med på å oppklare spørsmål som oppstod i løpet av hovedundersøkelsen, så jeg fant det nødvendig å supplere de kvantitative dataene mine med kvalitative. Intervjuene ga blant annet et mulig svar på hvorfor enkelte personer hadde skrevet alle titlene på den første siden i nominativformet akkusativ, for så å skrive dem i genitivformet akkusativ på side 2 og 3 i spørreskjemaet.

5.3.1 Informant 1

Informant 1 bøyde ikke noen titler i genitivformet akkusativ på første side av besvarelsen for så å bøye mer eller mindre alt i denne formen på de to neste sidene. I etterkant da jeg spurte hvorfor hun ikke hadde brukt gen.akk. til å begynne med forklarte hun at det var først da hun kom til denne setningen (se under) at hun begynte å bruke genitivformet akkusativ:

А интересы у меня такие: кино (например, можно было бы сходить на **"Паутину Шарлотты"** или «_____» ((Гадкий утенок)), думаю, смешные мульты), театры, концерты, спорт, танцы (можно было бы записаться на _____ (мамба) и т.д. [Где знакомиться? (форум) (2006-2007)]

Grunnen til at hun ikke hadde bøyd noen titler før det var at hun trodde at titler som stod i anførselstegn ikke skulle bøyes. Da hun så en tittel i utfyllingssetningen som stod i anførselstegn og som var bøyd, forstod hun at det ikke var slik, og følgelig

begynte hun å bøye alle titlene. På de neste sidene brukte hun gen.akk. på alt unntatt «Zolotoj telënok »:

«_____»(Золотой теленок) и «Двенадцать стульев» я перечитывал бесчисленное количество раз. [Эльвира Савкина. «Могу приготовить манную кашу без комочков» (2002) // «Дело» (Самара), 2002.07.10]

Her sa hun at hun ikke hadde brukt gen.akk. fordi tittelen var i begynnelsen av en setning og hun synes det så litt «rart» ut med nevnte form.

5.3.2 Informant 2

Informant 2 brukte både genitivformet og nominativformet akkusativ litt om hverandre. I undersøkelsen finnes det to ulike setninger hvor tittelen «Brat'ja Karamazovy» er representert:

a) Прочитав «Записки из Мертвого дома» и « _____ » (Преступление и наказание), он « _____ » (Бесы) и « _____ » (Братья Карамазовы) читать не пожелал. [Н. В. Валентинов (Вольский). Встречи с Лениным (1953)]

b) Вот почему, наверное, английскому читателю требуется столько усилий, чтобы перечитать « _____ » (Братья Карамазовы) или « _____ » (Бесы). [Виталий Сердюк. Прозрения Достоевского (2003) // «Наш современник», 2003.07.15]

I setningen a hos informanten antok tittelen nominativformet akkusativ for så i setning b å anta genitivformet. Han sa at han svarte slik i første setning fordi han følte at det her dreier seg om er en slags oppramsing. I neste setning med «Brat'ja Karamazovy», ønsket han å understreke tittelens viktighet i setningen, og for å gjøre dette var det i følge informanten nødvendig å bruke genitivformet akkusativ. De andre svarene som var inkonsekvente hadde han egentlig ingen forklaring på og sa at han svarte rent intuitivt. Han valgte det han synes hørtes riktig ut.

5.3.3 Informant 3

Denne informanten sa at det ikke var mulig at «Besy» skulle anta genitivformet akkusativ i noen av de gitte setningene. Hun mente at det ville være en alvorlig feil. Hun sa også nokså bestemt at slik hun hadde svart var riktig og at noen andre alternativer ikke var aktuelle. Da jeg gjorde henne oppmerksom på at hun hadde bøyd en og samme tittel i identiske setninger ulikt, gikk hun med på at det kanskje ikke er så enkelt.

Videre argumenterte hun for at det ikke lar seg gjøre å bøye «Dikie lebedi» fordi tittelen da kan misforstås:

Мы с папой берём «_____» (Дикие лебеди) Андерсена и «Малахитовую шкатулку». Литература серьёзная, без «_____» (песни), плясок, радости и веселья.

Informant 3 sa at om man bruker genitivformet akkusativ her høres det ut som om man skal «ta med seg svanene». Andre steder, hvor titlene ikke kan misforstås, var det greit å bøye dem, eller om det foran tittelen finnes for eksempel en preposisjon slik som i denne setningen hentet fra undersøkelsen:

А интересы у меня такие: кино (например, можно было бы сходить на "Паутину Шарлотты" или «_____» ((Гадкий утенок))), думаю, смешные мульты), театры, концерты, спорт, танцы (можно было бы записаться на _____ (мамба) и т.д. [Где знакомиться? (форум) (2006-2007)]

Denne setningen kan ikke forstås bokstavelig, mente hun. Respondent 3 kommenterte også at det burde stå et fellesnavn foran titlene. Da jeg forklarte at jeg er ute etter en mer daglig bruk, var hun enig i at de fleste seg i mellom ikke benytter et fellesnavn foran, siden dette kan oppfattes mer formelt.

5.3.4 Informant 4

Informant 4 bøyde ikke en eneste tittel. Alle titlene stod i nominativformet akkusativ. Han mente at det ikke er mulig å bøye titler i noen tilfeller. Han sa at det høstes rart ut

å bøye dem og at det heller ikke er naturlig å bøye titler. Han mente at grunnen til at han var av en slik oppfatning muligens kunne ses i sammenheng med jobben hans. I jobben bruker han et meget formelt språk, som han selv sa, og han har mer eller mindre vendt seg til dette. Informanten sa at han tidligere brukte å bøye titler, men allerede før undersøkelsen hadde han selv lagt merke til at han ikke bøyde titler lenger. Da jeg spurte om hvorfor han ikke bøyer dem, svarte han at det er fordi det ikke høres pent ut.

5.3.5 Informant 5

Informant 5 sin besvarelse var blandet med genitivformet og nominativformet akkusativ. Informant 5 bøyde «Besy» i nominativformet akkusativ i alle setningene. Hun mente at det høres rart ut å bruke genitivformet akkusativ på nettopp denne tittelen. I setningen som inneholder tittelen «Dikie lebedi» har hun først benyttet genitivformet for så å bytte til nominativformet akkusativ. Hun endret den fordi hun syntes det høstes rart ut med genitivformet akkusativ i dette tilfelle.

Titlene som inneholdt tallord bøyde hun ulikt. I titlene som inneholdt tallord og hunkjønn og tallord og dyr brukte hun genitivformet akkusativ. I de to titlene som inneholdt hankjønn og tallord brukte hun nominativformet akkusativ. Hun mente at her er valget i utgangspunktet fritt, men hun syntes «Tri tovarišča» høres bedre ut enn «Trëch tovariščeј». «Otcy i deti» bøyes ikke i følge respondent 5.

Informanten la også til at hun bøyde titlene slik som hun er vant til å høre dem brukt. Om hun ikke har hørt denne tittelen bøyd i gen.akk. tidligere bøyde hun den heller ikke. Hun sa også at hun tror det er sannsynlig at personer bøyer titler ulikt avhengig av deres forhold til tittelen det gjelder.

5.3.6 Kommentarer til intervjuene

Karakteristisk for alle informantene er at da de ble spurt om det finnes noen regler for hvordan disse titlene skal bøyes, hadde ingen noe klart svar. De mente at man måtte

svare på oppgavene ved hjelp av intuisjon. Nesten alle informantene sa at de valgte den formen som var mest «Blagozvučno» (velklingende). Altså den varianten de synes hørtes mest riktig ut. Det var ingen som hadde noen klar formening om hvorfor man måtte svare ved hjelp av intuisjon. Da de ble spurt om de andre titlene³³, som ifølge grammatiske regler må bøyes i genitiv, sa de at her var det ikke noe valg på grunn av for eksempel preposisjon som krever genitiv. Hvorfor man i setningene som inneholdt preposisjoner som krever akkusativ måtte bruke intuisjon, mens man i setningene med preposisjoner som krever genitiv ikke står så fritt til å velge, var det ingen som hadde noe klart svar på.

Etter å ha intervjuet 5 personer satt jeg igjen med inntrykket at mange av svarene var nærmest tilfeldige. Da jeg spurte informantene om de kunne forklare hvorfor de hadde fylt ut slik de hadde gjort, var det svært sjelden noen hadde noen logisk forklaring. Noen av informantene kom med forklaringer som hørtes veloverveide ut. Disse forklaringene ble imidlertid svekket siden mange i neste setning hadde gjort motsatt av hva de nettopp hadde forklart. Det er derfor vanskelig å komme med noen endelig konklusjon.

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på resultatene fra spørreundersøkelsen. I 5.2 ble resultatene fra spørreundersøkelsen presentert i ulike søylediagrammer. Alle titlene hadde 150 som det totale antall. I gruppe 1 så vi at gen.akk. var mest utbredt. Som det fremkommer av diagram 4 viser hankjønns titlene i flertall en sterk tendens til å variere i hvilken akkusativform de antar. Noen titler, for eksempel «Otcy i deti», har et flertall av nom. akk. Siden «Besy» var så hyppig representert i undersøkelsen, fikk denne tittelen sitt eget diagram. Av dette diagrammet ser vi at denne tittelen varierer mye med tanke på hvilken form den har antatt. Diagram 6 inneholder både hunkjønn i

³³ De tre titlene som ble lagt til i etterkant.

flertall og titler som representerer dyr. Alle titlene i disse gruppene har et lite flertall av gen.akk. Titler som inneholder tallord presenteres i diagram 7. Her var det også stor variasjon. Hovedfunnet fra denne undersøkelsen er at variasjonen er mye større prosentmessig i flertall enn i entall. Det er også betydelig forskjell på dataene fra NKRJ og dataene fra spørreundersøkelsen. I NKRJ var 82 % av dataene i genitivformet akkusativ mot 53 % i spørreundersøkelsen. En mulig årsak til denne forskjellen kan være at NKRJ har langt mindre treff på titlene i flertall enn spørreundersøkelsen, og det i er i flertall at variasjonen ser ut til å være størst når det kommer til hvilken form akkusativ antar. I 5.3 ble oppfølgingsintervjuer presentert. 5 informanter deltok. Alle informantene var av den oppfatningen at oppgavene måtte løses ved hjelp av språklig intuisjon. De valgte formen som de syntes var mest «blagozvučno».

6. Diskusjon

6.1 Innledning

I dette kapittelet diskuterer jeg mine funn opp mot tidligere forskning. I tillegg analyserer jeg resultatene fra korpusundersøkelsen og spørreundersøkelsen. Det forestående kapittelet er delt inn i avsnitt etter de tre underspørsmålene som ble stilt i innledningen. I avsnitt 6.5 følger et kort sammendrag av dette kapittelet.

6.2 Hvordan fordeler nominativ- og genitivformet akkusativ seg med tanke på titler som betegner animata?

I dette avsnittet presenterer jeg hovedfunnene fra NKRJ og spørreundersøkelsen når det gjelder hvordan nominativformet og genitivformet akkusativ fordeler seg med tanke på titler som betegner animata.³⁴ Jeg diskuterer også mulige årsaker til denne fordelingen. I avsnitt 6.2.1 presenterer jeg fordelingen i entall og deretter i flertall i 6.2.2. I tabell 3 i avsnitt 6.2.3 viser jeg en oversikt over alle gruppene basert på dataene fra spørreundersøkelsen.

6.2.1 Fordeling av titlene i entall

I dette underavsnittet presenterer jeg fordelingen av nominativformet og genitivformet akkusativ hos titler som innebefatter hankjønn i entall. Fordelingen baserer seg på data fra NKRJ og spørreundersøkelsen. Gruppene 1 og 4a består av hankjønn i entall.

³⁴ I presentasjonen anvender jeg gruppeinndelingen fra tabell 1.

Resultatene fra NKRJ viser at genitivformet akkusativ er meget utbredt i gruppe 1a. Hele 127 av totalt 128 treff har antatt genitivformet akkusativ. I gruppe 1b er det også utbredt med denne formen. Så mange som 101 av totalt 110 treff i denne undergruppen er genitivformet. I spørreundersøkelsen i 1a anvendte 17 av 150 respondenter nominativformet akkusativ. I gruppe 1b i spørreundersøkelsen er det også stor utbredelse av genitivformen, men det er allikevel litt flere som valgte nominativformen her enn i 1a. Resultatene fra de to undersøkelsene indikerer at titlene som inngår i gruppe 1 stort sett antar genitivformet akkusativ. I 1a er det så å si alle titlene, mens i 1b er det litt færre. Det ser ut til genitivformet akkusativ rår hos hankjønn i entall som betegner besjelede vesener.

I henhold til Gurin (2005:4) bøyes alle titler på bøker og så videre i objektsposisjon i hankjønn i entall, både egennavn og fellesnavn, nesten uten unntak i genitivformet akkusativ. Gurin hevder at det ikke er mulig å anvende nominativformet akkusativ i disse titlene. I følge Gurin vil det være et normbrudd å bøye for eksempel «Evgenij Onegin» i nominativformet akkusativ. Mine observasjoner, basert på data fra spørreundersøkelsen når det gjelder hankjønn i entall, er at det finnes flere titler på skjønnlitterære verk som inneholder egennavn som antar genitivformet akkusativ enn titler med fellesnavn. Med henblikk på Stefanovićs teori er dette et forventet resultat. Hun argumenterer for at dersom man anser et direkte objekt som «atypisk» benytter man genitivformet akkusativ (2000:19). Det er tenkelig at en skjønnlitterær tittel som består av et egennavn fremstår som mer «atypisk» enn en tittel som består av et fellesnavn.³⁵ Stefanović hevder at når noe får et personlig navn blir det mer levende og det står mer ut fra resten av innholdet (2000:3). Bakgrunnen for argumentet hennes er at det sannsynligvis er lettere for taleren å identifisere seg med et objekt som har et personlig navn. Når objektet inneholder et egennavn blir det oppfattet som noe enestående.

³⁵ Enkelte språk behandler egennavn som «mer animate» enn fellesnavn: Some languages treat proper names as being "higher in animacy" than common noun phrases (Comrie, 1980: 186)

Hankjønn i entall omfatter ikke bare titler som omtaler besjelede vesener, men også dyr. Disse er representert i undersøkelsen med gruppe 4a. I dataene fra NKRJ for denne gruppen har 15 av totalt 17 objekter genitivformet akkusativ. Som vi ser i diagram 6 over viser dataene fra spørreundersøkelsen imidlertid ikke samme tendenser som dataene fra NKRJ. I gruppe 4a har bare litt over halvparten av respondentene valgt genitivformet akkusativ. Dette er ikke i tråd med Gurins teori hvor han hevder at titler med hankjønn i entall som betegner dyr i objektsposisjon stort sett blir realisert som genitivformet akkusativ (2005:4-5). Min undersøkelse viser altså en annerledes fordeling enn den Gurin har for hankjønnstitler i entall som betegner dyr. Blant mine respondenter er nominativformet akkusativ relativt utbredt i denne gruppen i forhold til hva som skulle være forventet ifølge Gurin. En mulig forklaring på denne forskjellen kan være at Gurin har ikke gjort noen undersøkelse, men basert seg på enkelte setninger fra NKRJ. Det er mulig at denne forskjellen først ble fremtredende når det dreide seg om et større antall data. Med tanke på Stefanovićs teori kan dette muligens forklares med at det er vanskeligere å identifisere seg med et dyr enn med et menneske, og at nominativformet akkusativ derfor understreker dyrets «typiskhet»

6.2.2 Fordeling av titlene i flertall

Dette avsnittet fokuserer på titler på skjønnlitterære verk som betegner animata i flertall. Dataene fra spørreundersøkelsen indikerer at det er i flertall det er mulig å finne mest variasjon blant titlene. I gruppene som inneholder flertall er det ikke så klare tendenser som i gruppe 1, hvor et meget høyt antall av titlene antar genitivformet akkusativ. I gruppe 2, 3, delvis 4 og 5 var det langt færre respondenter som anvendte genitivformet akkusativ i spørreundersøkelsen enn i forhold til hva jeg hadde forventet ut fra dataene fra NKRJ. På grunnlag av dataene fra NKRJ regnet jeg med en viss spredning av nominativformet akkusativ blant titlene, men at det var et så stort antall av respondentene som brukte nominativformet akkusativ var ikke forventet.

Gruppe 2, hankjønn i flertall

I gruppe 2 er det stor variasjon mellom nominativ- og genitivformet akkusativ. Det er også denne gruppen som har flest titler representert i spørreundersøkelsen. Titlene i gruppe 2 er meget forskjellige. I ettertid kunne jeg kanskje ha ønsket at jeg hadde byttet ut for eksempel «Deti kapitana Granta» med en ekstra tittel til gruppe 3 siden denne gruppen kun var representert med en tittel i undersøkelsen. Gruppe 2 er også den eneste gruppen som jeg i etterkant skulle ønske at jeg hadde kategorisert annerledes. Titlene i denne gruppen er alle helt klart hankjønn i flertall, men de er allikevel meget forskjellige både semantisk og sammensetningsmessig. Enkelte titler består av flere ledd, for eksempel «Deti kapitana Granta». Det er vanskelig å diskutere titlene fra gruppe 2 under ett siden dataresultatene fra denne gruppen er så ulike. Jeg kommenterer derfor hver tittel fra gruppe 2 separat under.

Gurin (2005:7) hevder at i flertall kan titlene anta nominativformet akkusativ like gjerne som genitivformet akkusativ. Mine data viser tydelig det samme. Det er stor variasjon i hvilken av akkusativformene som blir brukt. I «Otcy i deti» står nominativformet akkusativ sterkere i følge spørreundersøkelsen, mens i dataene fra NKJR er formene mer jevnt fordelt. Denne tittelen er annerledes enn de andre som er med i undersøkelsen med tanke på ordsammensetningen. «Otcy i deti» Omtaler to grupperinger i forhold til de andre titlene i flertall hvor det har vært kun en. Tittelens ordsammensetning er sannsynligvis også en faktor som har ført til at mange av respondentene valgte nominativformet akkusativ.

Tittelen «Deti kapitana Granta» er i spørreundersøkelsen nokså jevnt fordelt mellom nominativformet og genitivformet akkusativ. Denne tittelen forekommer to ganger i undersøkelsen, men i forskjellige setninger. Da jeg satte i gang med undersøkelsen, hadde jeg en hypotese om at titler som for eksempel «Deti kapitana Granta» og «Otcy i deti» ikke kommer til å anta genitivformet akkusativ så ofte som for eksempel «Besy». Bakgrunnen for denne hypotesen var deres ulike sammensetning. Dataene fra spørreundersøkelsen bekreftet ikke til fulle min hypotese. Tittelen «Besy» med tanke på ordsammensetning er veldig enkel, men denne tittelen er allikevel ikke noe

hyppigere enn «Deti kapitana Granta» og «Otcy i deti» benyttet i genitivformet akkusativ. En mulig grunn til dette kan være det semantiske innholdet til «Besy». Stefanović hevder at objekter som det er «vanskelig å identifisere seg med» ofte antar nominativformet akkusativ (2000:3). I tillegg til at det kan være vanskeligere å identifisere seg med «Besy», var det mange av informantene som mente at denne tittelen ikke «klinger» noe bra i genitivformet akkusativ. Dette tyder på at semantikken kan være en innvirkende faktor på valget av akkusativform. Tittelen «Besy» forekommer fem ganger i løpet av undersøkelsen og viser nokså mye variasjon av antall genitivformet og nominativformet akkusativ i alle fem tilfellene. Dette kommer jeg nærmere inn på i avsnitt 6.3

Hankjønn i flertall er også representert i spørreundersøkelsen med «Brat'ja Karamazovy». Denne tittelen forekommer to ganger i undersøkelsen i ulike setninger, det vil si en gang helt i begynnelsen og en gang midt i. Tittelen som står i begynnelsen av undersøkelsen har en nokså jevn fordeling mellom genitivformet og nominativformet akkusativ, for så i neste setning å ha et stort overtall med genitivformet akkusativ. Det faktum at en av titlene fra gruppe 2 har 80 genitivformet akkusativ av 150 mulige i første setningen mot 117 i neste tyder på at bøyningen av titler er mottakelig for påvirkning utenfra. Det kan se ut til at det er andre faktorer som kan virke inn og overstyre det semantiske innholdet til tittelen. Gruppe 1, og spesielt gruppe 1a, som har en klar tendens til genitivformet akkusativ, ser ikke ut til å være like mottakelig for faktorer utenfra. Det semantiske innholdet, det vil si tittelen, overstyrer andre mulige innvirkninger. Det vil si at man uten å ta andre faktorer i betraktning kan gå ut fra at det er meget sannsynlig at en tittel som for eksempel «Evgenij Onegin» blir plassert i genitivformet akkusativ. I flertall kan man ikke ut fra tittelen alene komme med samme påstand. En tittel som for eksempel «Brat'ja Karamazovy» kan like gjerne anta genitivformet som nominativformet akkusativ. Man må sette tittelen inn i en kontekst før man bestemmer hvilken form den skal anta.

Gruppe 3, hunkjønn i flertall

I titlene som betegner hunkjønn i flertall, det vil si gruppe 3, er det 86 genitivformet akkusativ mot 64 nominativformet. Genitivformet akkusativ er altså noe mer utbredt i denne gruppen. En faktor som kan ha virket inn her var at det var flere kvinner som deltok i undersøkelsen. Om det hadde vært flere menn kunne kanskje fordelingen vært annerledes. Dette begrunner jeg ut fra Stefanovičs (2000:3) argumenter om at alle talere ser seg selv som det «ultimate objekt», og jo lettere taleren kan assosiere seg med objektet jo mer «atypisk» blir det. Det er derfor ikke helt usannsynlig at kvinner lettere assosierer seg med titler som betegner kvinner og omvendt.

Gruppe 5, titler med tallord

Gurin (2005:7-8) hevder at dersom en tittel som betegner animata inneholder tallordene 2,3 eller 4 er det mer sannsynlig at hankjønn antar genitivformet akkusativ enn hunkjønn. I min spørreundersøkelse er titlene som inneholder tallord nokså jevnt fordelt i både hankjønn og i hunkjønn. Den største forskjellen utgjør tittelen med tallord som betegner dyr. Her har bare 29 av 150 respondenter valgt genitivformet akkusativ. Mulige grunner til dette kan være at bøyningen av tittelen «Tri porosënka» er uregelmessig, eller at respondentene ikke så på denne tittelen som «atypisk» og derfor benyttet nominativformet akkusativ. Stefanović (2000:3) argumenterer for at titler som taleren oppfatter som «typiske» signaliserer objektets mindre verdi og følgelig antar disse objektene nominativformet akkusativ.

6.2.3 Etableringsfaktor?

Som nevnt over viser titler på skjønnlitterære verk som betegner animata en tydelig variasjon i hvilken akkusativform de antar i flertall. Hos hankjønn i entall, særlig blant hankjønn i gruppe 1a, er variasjonen betydelig mindre og genitivformet akkusativ er her så godt som enerådende. En mulig forklaring på at variasjonen er større blant titler i flertall, kan være at hankjønn i entall som betegner animata generelt, ikke bare titler, på et tidligere tidspunkt en flertall under utviklingen av animatumkategorien antok genitivformet akkusativ. Det var først seinere i utviklingen

av animatum at man begynte å anvende genitivformet akkusativ også for flertall. Formodentlig er genitivformet akkusativ blant hankjønn i entall i gruppe 1 mer etablert enn i de øvrige gruppene, som en følge av at det var her det morfologiske skille mellom animata og inanimata oppstod først i utviklingen av animatum.

I tabell 3 under presenterer jeg fordelingen av genitivformet og nominativformet akkusativ på grunnlag av data fra spørreundersøkelsen som er vist i diagram 8 i kapittel 5 over:

Tabell 3:

1.	Hankjønn i entall, hvor tittelen består av animat egennavn
2.	Hankjønn i entall, hvor tittelen består av animat fellesnavn
3.	Dyr, entall
4.	Hunkjønn i flertall
5.	Dyr i flertall
6.	Hankjønn i flertall
7.	Titler med tallord, hankjønn
8.	Titler med tallord, hunkjønn
9.	Titler med tallord, dyr

I tabell 3 er rekkefølgen fremstilt slik at 1 har flest genitivformet akkusativ og 9 minst. Nummer 1 er følgelig den med høyest frekvens av genitivformet akkusativ.

Over foreslo jeg at en av grunnene til at fordelingen mellom entall og flertall, når det gjelder hvilken form titlene antar, muligens kan være at hankjønn i entall, på et

tidligere tidspunkt i utviklingen enn flertall, antok genitivformet akkusativ.³⁶ Etter å ha fremstilt titlene etter hvilke som oftest antar genitivformet akkusativ i tabell 3, la jeg merke til at denne inndelingen ligner den kronologiske spredningen på animatum som ble nevnt over i 2.4.1. I den kronologiske fremstillingen i 2.4.1 ser vi at det var først hankjønn i entall som betegner animata som antok genitivformet akkusativ, deretter var det hankjønn i entall som betegner fellesnavn, hankjønn i flertall, substantiv som betegner dyr i entall, hunkjønn i flertall, og deretter flertall som betegner dyr.

Fremstillingen i tabell 3 har mange likhetstrekk med denne kronologiske rekkefølgen nevnt over. Min fremstilling viser imidlertid ikke den kronologiske utviklingen for animate substantiv generelt, men fordelingen av genitivformet akkusativ for titler som betegner animata. Kanskje er det slik at jo høyere man kommer opp i tabell 3, jo mer etablert er titlene. Den hierarkiske inndelingen i tabell 3 gjenspeiler på en måte den kronologiske i 2.4.1. Det vil altså si at for eksempel hankjønn i entall som inneholder egennavn og som står øverst i den kronologiske fremstillingen i 2.4.1, også er å finne på toppen i tabell 3. Her er den imidlertid i en tittel, men tittelen består av et hankjønn egennavn i entall.

Dette styrker mine antakelser om at det er sannsynlig at titlene som beskriver hankjønn i entall oftere antar genitivformet akkusativ fordi denne formen er mer etablert enn i flertall. Det vil ta lengre tid før titlene i flertall blir like etablerte fordi genitivformet akkusativ for flertall først ble anvendt på et seinere tidspunkt i utviklingen av animatum. Det kan være bare tilfeldigheter at tabell 3 har mange likhetstrekk med den kronologiske utviklingen av animatum, men det kan ikke fullstendig utelukkes at etableringsfaktoren har betydning for hvilken form som benyttes.

³⁶ Det vil si utviklingen av animatum generelt, ikke bare når det gjelder titler.

Etableringsfaktoren kan muligens også brukes med henseende på tittelen «Besy». Denne tittelen varierer betydelig i hvilken form den antar i undersøkelsen. Mange av respondentene satte denne tittelen i nom.akk. Dette kan muligens forklares med at man tidligere ikke regnet «overnaturlige vesener» som animata: In early Slavonic, the names of supernatural beings were also treated as non-human (Comrie, 1989:196). Det er derfor mulig at gen.akk. når det gjelder denne typen animata ikke er like etablert som andre animata.

6.3 Hvilke faktorer er det som motiverer valget av akkusativform?

Som nevnt tidligere, viser dataene fra spørreundersøkelsen stor variasjon i antall genitivformet og nominativformet akkusativ. Det er for eksempel relativt mange besvarelser hvor respondenter har anvendt både nominativformet og genitivformet akkusativ på samme tittel. For å undersøke hvilke faktorer som kan ha virket inn slik at respondentene anvendte begge akkusativformene på for eksempel tittelen «Besy» sammenligner jeg i dette avsnittet like titler i ulike kontekster. Jeg gjennomgår hovedsakelig tittelen «Besy».

Fordelingen av nominativformet og genitivformet akkusativ av «Besy» er fremstilt i diagram 5 over. Av diagrammet ser vi at det er variasjon i antall genitivformet og nominativformet akkusativ. Under har jeg har merket setningene fra spørreundersøkelsen som inneholdt «Besy» fra 1-5:³⁷

1. Прочитав «Записки из Мертвого дома» и «_____»
(Преступление и наказание), он «_____» (Бесы) и «_____»

³⁷ Denne spørsmålsrekkefølgen er ikke identisk med den som er i spørreundersøkelsen.

(Братья Карамазовы) читать не пожелал. [Н. В. Валентинов (Вольский). Встречи с Лениным (1953)]

2. Не работал и не выходил из _____ (дом). Читал «_____» (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [Вс.В.Иванов. Дневники (1924-1963)]

3. Вот почему, наверное, английскому читателю требуется столько усилий, чтобы перечитать «_____» (Братья Карамазовы) или «_____» (Бесы). [Виталий Сердюк. Прозрения Достоевского (2003) // «Наш современник», 2003.07.15]

4. Она читала «_____» (Бесы) как роман о Степане Трофимовиче. [С. Г. Бочаров. От имени Достоевского]

5. Не работал и не выходил из _____ (дом). Читал «_____» (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [Вс.В.Иванов. Дневники (1924-1963)]

Syntaktisk har alle setningene bortsett fra 1 ordstillingen SVO³⁸ (Subjekt-Verbal-Objekt). Setning 1 har ordstillingen SOV (Subjekt-Objekt-Verbal). I følge diagram 5 skiller ikke setning 1 seg vesentlig ut fra de andre fire med tanke på antall som er benyttet i genitivformet akkusativ. Det ser ikke ut til at ordstilling har vært en utløsende faktor i disse setningene. Semantisk er setningene meget like. Innholdet skiller ikke mye mellom dem. Da jeg analyserte dataene fra spørreundersøkelsen, oppdaget jeg at i setning 4 er nominativformet akkusativ mer utbredt enn i de fire øvrige setningene. I denne setningen kan nok semantiske faktorer ha virket inn. Setningen 4 inneholder fellesnavnet «roman» (roman). Det som er spesielt med denne setningen semantisk er at «roman» ikke står før tittelen «Besy», men etter. Dersom dette fellesnavnet hadde stått rett før tittelen måtte den i følge grammatiske regler stått

³⁸ Setning 2 og 5 har utelatt objekt.

i nominativ. Det ser ut til at tilstedeværelsen av dette ordet i setningen har vært nok til at en stor del av respondentene har anvendt nominativformet akkusativ.

Alle setningene inneholder verbet «čitat'». Setning 3 skiller seg imidlertid ut ved at «čitat'» i tillegg er prefigert med prefikset «pere-» og er følgelig perfektivt, i motsetning til de resterende som er imperfektive. Denne setningen er også den eneste setningen av alle de 5 setningene med «Besy» hvor genitivformet akkusativ er mest utbredt. Det virker som om at det perfektive verbet kan ha vært en utløsende faktor til at genitivformet akkusativ ble brukt i setning 3. Et argument for denne antakelsen er at over forekommer tittelen «Brat'ja Karamazovy» også i setningene 1 og 3. Disse setningene har i følge diagram 4 også ulike antall nominativformet og genitivformet akkusativ. Genitivformet akkusativ av «Brat'ja Karamazovy» er langt mer utbredt i setning nummer 3 som inneholder det perfektive verbet. Informant 2 nevnt over anvendte nominativformet akkusativ i tittelen «Brat'ja Karamazovy» i setning 1 og genitivformet akkusativ i setning 3. Han sa at grunnen til dette var at han i setning 1 oppfattet «Brat'ja Karamazovy» som oppramsing. Han mente derfor at nominativformet akkusativ var mest riktig i dette tilfellet. I setning 3 anvendte informant 2 genitivformet akkusativ. Her mente han det var fokus på tittelen og han benyttet genitivformet akkusativ for å understreke dette. Det kan derfor se ut til at den grammatiske opposisjonen i aspekter kan virke inn på formvalget.

Som vi ser er setningene 2 og 5 over identiske. 23 respondenter bøyde de to forekomstene ulikt da de fylte ut spørreskjemaet. 19 av de 23 respondentene benyttet i setning nummer 2 nominativformet akkusativ for så å anvende genitivformet i nummer 5. De fire øvrige respondentene gjorde omvendt, det vil si genitivformet i nummer 2 og nominativformet i 5. Respondentene som bøyde denne tittelen i de identiske setningene ulikt merket sannsynligvis ikke at de er helt like. Dette indikerer at tilfeldigheter kan forekomme ved valg av akkusativform. Samtidig er det også mulig at personene ikke brukte genitivformet akkusativ i begynnelsen av oppgaven fordi de på dette tidspunktet ikke hadde skjønnet hva spørreskjemaet handler om. Om dette hadde vært tilfelle skulle gjeldende besvarelser hatt andre titler som ikke er

anvendt i genitivformet akkusativ i den forutgående setningen i undersøkelsen. Dette er imidlertid ikke tilfelle. Alle de 23 respondentene dette gjelder benyttet genitivformet akkusativ i setningen før. Dette tyder på at respondentene etter å ha besvart nesten hele undersøkelsen endret syn på hvilken form av «Besy» som skal brukes. Tittelen «Zolotoj telënok» forekommer også to ganger i undersøkelsen. Denne tittelen har 29 respondenter bøydd forskjellig.

Som nevnt over i avsnitt 6.2 var titler med tallord inkludert i undersøkelsen. Disse var tatt med for å undersøke om tallordene kunne virke inn på valget av akkusativform. Gruppe 5b som betegner hunkjønns titler med tallord var representert i spørreundersøkelsen med «Tri sestry». Gruppe 3 som betegner hunkjønns titler i flertall var representert med «Sëstry». Det eneste som skiller disse titlene semantisk sett er tallordet tre. Ved å sammenligne disse titlene er det derfor mulig å undersøke om tallordet har hatt betydning for hvordan titlene «Tri sestry» og «Sëstry» ble bøydd. Dataene fra undersøkelsen viser at 57 respondenter av totalt 150 benyttet genitivformet akkusativ i tittelen «Tri sestry». I «Sëstry» benyttet 86 av 150 genitivformet akkusativ. På grunnlag av disse resultatene kan det se ut som om at tallordet virket inn slik at flere respondenter valgte nominativformet akkusativ. Dette er imidlertid diskuterbart. Titlene står i ulike setninger og andre faktorer som for eksempel konteksten og setningens semantiske innhold kan ha virket inn på valget av akkusativform.

6.4 Forutsatt at titlene varierer med tanke på hvilken form de antar i akkusativ, hva kan en mulig forklaring på dette være?

Som det kommer frem av diskusjonen i 6.2 over bøyer personer titler i akkusativ ulikt. I dette avsnittet diskuterer jeg hva eventuelle grunner til ulik bøyning kan være.

Mitt inntrykk er at svært få av respondentene brukte grammatiske resonnementer til hjelp da de fylte ut spørreundersøkelsen. Dette kan tyde på at de ikke fulgte regler

som er i samsvar med normative grammatikker for å besvare undersøkelsen, men språklig intuisjon. Stefanović (2000:4) hevder at lingvister tidligere har forsøkt å forklare variasjonen i akkusativ ved å vise til ordstilling, aspekt, semantikk og så videre. Hun argumenterer derimot for at variasjonen må ses i sammenheng med hvilke objekter taleren regner som «atypiske» og «typiske». Etter å ha prøvd å peke på faktorer som kan ha virket inn på valget av akkusativform kan det se ut som at mitt materiale støtter opp om Stefanovićs sin hypotese. Denne hypotesen forklarer valg av akkusativ med at objektet taleren regner som «atypisk» antar genitivformet akkusativ, mens det han eller hun regner som «typisk» antar nominativformet.

Det kan til en viss grad være mulig å finne formelle faktorer som kan virke inn på valget av akkusativform, men det er allikevel taleren som velger hva han eller hun regner som «atypisk» og «typisk». Dette er muligens også forklaringen på hvorfor respondentene bøyde titlene ulikt. En persons oppfatning av hva som er «atypisk» og hva som «typisk» er sannsynligvis forskjellig. I tillegg kan personers oppfatning om hva som er «atypisk» antakelig også endre seg etter hvert som vedkommende får nye inntrykk fra omverden.

For å forstå hvordan respondentene valgte om et objekt er «atypisk» eller «typisk», er det nødvendig å se på intervjudataene. Respondentene valgte akkusativform etter hva de syntes var mest «blagozvučno». Det en respondent syntes var «atypisk», dersom han eller hun synes det var mest «blagozvučno», satte vedkommende i genitivformet akkusativ. Intervjuene tyder på at hva talerne regnet som «blagozvučno» kan være ulikt. Det kan se ut som forskjellene kommer av at personene har ulike referanse til hva som er «atypisk» og «typisk». Respondentene har ulik bakgrunn og følgelig også ulike assosiasjoner til de forskjellige titlene som var med i undersøkelsen.

Jeg nevnte tidligere at det en person ser på som «atypisk» eller «typisk» muligens kan ses i sammenheng med hvilke titler som er mest etablerte hos hver enkelt person, eller mest etablerte generelt sett. Informant 4 sa at de titlene som var kjent for henne var mye lettere å bøye enn de hun ikke hadde noen forhold til. Hun har sett enkelte titler bøyd mange ganger og var derfor ikke i tvil om at de skulle bøyes i genitivformet

akkusativ. Har man sett eller hørt en tittel mange ganger i en av de to akkusativformene er det sannsynligvis lettere for denne personen å velge form. De titlene som er mest etablerte er det også sannsynlig at taleren ser på som mest «atypiske». En person kan for eksempel ha vært med i teater og satt opp forestillingen «Deti kapitana Granta». I forbindelse med dette kan vedkommende ha hørt denne tittelen brukt i genitivformet akkusativ eller omvendt flere ganger. Denne personen har da etablert et forhold til tittelen, og vedkommende har da sannsynligvis klart for seg hvilken form han eller hun skal bruke³⁹. En annen person har kanskje ikke noe forhold til enkelte titler og er dermed mer usikker i valg av akkusativform. Dette forklarer muligens hvorfor så mange har strøket ut det de har skrevet og endret på svaret.

6.5 Oppsummering

I 6.2 diskuterte jeg hvordan nominativ- og genitivformet akkusativ fordeler seg med tanke på animate titler. I 6.2.1 så vi på hankjønn i entall. I hankjønn i entall som gjelder besjelede vesener kan det se ut som genitivformet akkusativ rår. I tillegg tyder mine data på at det er forskjell på om tittelen består av fellesnavn eller egennavn. I motsetning til Gurins teori viser mine data i hankjønn i entall som betegner dyr ikke en sterk tendens til å anta gen.akk. Omtrent halvparten av titlene har antatt nom.akk. I 6.2.2 diskuterte jeg fordelingen av titlene i flertall. Det er også i flertall det er mulig å finne mest variasjon i hvilken av akkusativformene titlene antar. Titler i flertall ser ut til å være mer mottakelige for ytre faktorer enn entall. I 6.2.3 diskuterer jeg hvorvidt en etableringsfaktor kan virke inn på valget av akkusativ. Jeg lagde en tabell som viste seg å ha mange likhetstrekk med den kronologiske fremstillingen av spredningen

³⁹ Dette kan igjen muligens sammenlignes med at i enkelte sammenheng blir for eksempel sopp bøyd i genitivformet akkusativ av de som jobber med dette i profesjonell sammenheng, altså dersom vedkommende har et spesielt forhold til dette.

av animatum generelt. Kanskje er det slik at jo mer etablert hver gruppe er jo mer sannsynlig er det at titler fra denne gruppen antar gen.akk.

I 6.3 diskuterte jeg hvilke faktorer som motiverer valget av akkusativform. I følge mine resonnementer ser det ikke ut til at ordstilling har hatt noe innvirkning på valget av akkusativform i disse setningene. Det ser imidlertid ut til at semantiske faktorer kan ha virket inn. Videre ser det ut som om den grammatiske opposisjonen i aspekter kan virke inn. Det er i tillegg ganske mange av respondentene som bøyde like titler i identiske setninger ulikt. Dette tyder på at valget av akkusativform ikke er et konsekvent valg. Dataene mine indikerer også at tallord kan være med på å avgjøre om objektet skal anta gen.akk. eller nom.akk.

I 6.4 diskuterte jeg hva mulige grunner til variasjonen i akkusativ kan være. Talerens rolle når det kommer til valget av akkusativform er en viktig faktor. Det kan finnes formelle faktorer som kan virke inn på valget av form, men det er allikevel taleren som foretar et valg og bestemmer hvilken form vedkommende synes passer.

«Atypisk» og «typisk» kan ses i sammenheng med hva informantene henviser til som «blagozvučno». Hva talerne regner som «blagozvučno» kan være ulikt og derfor den store forskjellen i besvarelsene.

7. Avslutning

7.1 Animatumkategoriens innvirkning på titler som betegner animata i akkusativ

I denne oppgaven har jeg tatt for meg titler på skjønnlitterære verk som betegner animata og diskutert hvordan en taler som har russisk som morsmål bøyer disse titlene i akkusativ. Hovedspørsmålet som jeg ville undersøke var: Hvordan virker animatumkategorien inn på titler som betegner animata i akkusativ?

Jeg begynte min oppgave med å søke på titler på skjønnlitterære verk i NK RJ. Korpusundersøkelsen og resultatene derfra tok jeg med siden disse ga meg en pekepinn på hvordan jeg skulle utforme spørreundersøkelsen. Uten korpusdataene ville spørreundersøkelsen sett annerledes ut. Korpusundersøkelsen viser at titler i flertall varierer mer enn i entall når det kommer til nominativformet og genitivformet akkusativ. Med denne innsikten som utgangspunkt lagde jeg spørreundersøkelsen som skulle gi svar på hovedspørsmålet nevnt over.

Det første underspørsmålet som jeg ville ha svar på var: Hvordan fordeler nominativ- og genitivformet akkusativ seg med tanke på titler som betegner animata? Mine resultater fra spørreundersøkelsen har mye til felles med Gurins hypoteser om distribusjonen av genitiv- og nominativformet akkusativ (Gurin 2005). Bortsett fra at mine data, når det gjelder hankjønn i entall som beskriver dyr, har en nokså høy forekomst av nominativformet akkusativ, og selv om titler som inneholder hunkjønn med tallord fra min spørreundersøkelse ikke har betydelig mindre forekomster av genitivformet akkusativ enn hankjønn slik Gurin konkluderer med, er mine hovedfunn i tråd med de fleste av hans hypoteser.

Dataene fra min spørreundersøkelse indikerer at titler på skjønnlitterære verk som betegner animata varierer i sin form i akkusativ. Det er for eksempel flere titler på skjønnlitterære verk som inneholder egennavn som antar genitivformet akkusativ enn

titler med fellesnavn. Mine funn tyder altså på at animatumkategorien kommer klarere til uttrykk i titler som består av egennavn enn titler som består av fellesnavn. Med henblikk på Stefanovićs teori om at objekter kan deles inn i «typiske» og «atypiske» (Stefanović, 2000:3), er dette et forventet resultat. Det er sannsynligvis lettere å assosiere seg med et egennavn enn et fellesnavn.

I hankjønn i entall, besjelede vesener, synes genitivformet akkusativ å være mest utbredt, mens det i flertall er relativ stor variasjon mellom hvilken av de to formene som blir brukt. Det vil altså si at mine funn tyder på at animatumkategorien kommer klarest til uttrykk i titler som består av hankjønn i entall. Den kommer også til uttrykk i titler som består av flertall, men her i et mer begrenset omfang. Tittelen med tallord, som var med i spørreundersøkelsen, som beskriver dyr, har bare 29 genitivformet akkusativ av 150. Dette skyldes kanskje at titler i flertall, og spesielt titler som beskriver dyr, ofte ses på som «typiske» og følgelig er det ikke nødvendig å bøye dem i genitivformet akkusativ for å understreke deres viktighet. En annen mulig forklaring på at variasjonen er større i flertall er at genitivformet akkusativ for denne gruppen animate objekter generelt, ikke bare med tanke på titler, ble etablert på et senere tidspunkt i utviklingen av animatum.

Det andre underspørsmålet som jeg ville ha svar på var: Hvilke faktorer er det som motiverer valget av akkusativform? Det er svært vanskelig å ha kontroll på alle faktorer som kan være med på å påvirke en talers valg av akkusativform.

Sannsynligvis er det nesten umulig å til det fulle ha kontroll på alle faktorer som ligger bak den språklige variasjonen. I denne undersøkelsen benyttet jeg en spørreundersøkelse og intervjuer som teoretiske tilnærmingsmåter for å forstå språkvariasjonen. Antakelig må man ta i bruk flere tilnærmingsmåter for å fullt ut kunne forstå motivene bak språkbruken. Mitt datamateriale indikerer imidlertid at følgende faktorer hadde størst innvirkning på formvalget i akkusativ:

1. Genus

2. Numerus

3. Menneske eller dyr

4. Egennavn eller fellesnavn

5. Tallord

6. Verbalaspekt

Min undersøkelse tyder på at flertall er mer mottakelig for påvirkninger enn entall. En tittel som for eksempel «Brat'ja Karamazovy» kan like gjerne anta gen.akk som nom.akk, det er først når man setter tittelen i kontekst at det blir klart hvilken form som er riktig. Titler i entall, spesielt de som beskriver egennavn, er mer forutsigbare. Det er meget sannsynlig at tittelen antar genitivformet akkusativ. Når en person velger akkusativform, særlig når det gjelder flertall, går han eller hun muligens igjennom lista nevnt over. Alle disse formelle faktorene til sammen er sannsynligvis med på å forme en avgjørelse. Det ser imidlertid ut som Stefanovičs hypotese om at det til syvende og sist er taleren selv som velger hvilken form han vil anvende, og om vedkommende har lyst kan taleren sette alle disse faktorene nevnt over til side og velge som han eller hun vil, gjelder også for mine funn.

Stefanovičs hypoteser har hjulpet meg til å komme frem til et mulig svar på det tredje og siste underspørsmålet: Forutsatt at titlene varierer med tanke på hvilken form de antar i akkusativ, hva kan en mulig forklaring på dette være? Forklaringen på variasjonen i akkusativ kan muligens være at talere har ulik oppfatning om hvilke titler som er «atypiske» og hvilke som er «typiske». Hver person har ulik bakgrunn og ulike assosiasjoner til forskjellige titler. Hvorvidt taleren velger nominativformet eller genitivformet akkusativ avhenger til en viss grad av personens forhold til tittelen. Det er taleren som bestemmer hvilken akkusativform vedkommende vil bruke, og det er han eller hun som foretar et valg. Hver enkelt person har ulike referanser. Hva en person ser på som «typisk», kan en annen se på som «atypisk». Det faktum at det i hankjønn i entall er mer enighet om hvilken akkusativform som skal benyttes motbeviser ikke at personer ser på ulike objekter som «atypisk» eller «typisk». Mange av respondentene svarte sannsynligvis likt i hankjønn i entall fordi de fleste har

kanskje allikevel noe grunnleggende likt, en slags base over hva hvilke objekter de regner som «atypisk» og «typisk». Det er derfor forventet at nesten alle respondentene bøyde for eksempel «Evgenij Onegin» i genitivformet akkusativ.

Mitt materiale indikerer at språkbrukerne tar seg full rett til å velge en av de to formene i følge av hva de synes er «blagozvučno». Respondentene ser ikke på et valg over et annet som feil eller riktig, men bruker sin språklige intuisjon for å løse oppgavene.

7.2 Hva kunne vært gjort annerledes i min oppgave og forslag til videre forskning

Når det kommer til mitt forskningsopplegg, kan det se ut til at en mulig svakhet er at noen av gruppene burde vært representert med flere titler i undersøkelsen. Noen grupper hadde kun en representant og dette ble nok for lite, det var vanskelig å komme med noen endelige konklusjoner for disse gruppene. Det hadde sannsynligvis vært mer resultatgivende og hatt med flere titler i undersøkelsen. Det ville vært flere eksempler å basere seg på og dataene hadde følgelig blitt mer nøyaktige. Imidlertid hadde spørreskjemaet blitt mer omfattende og det hadde muligens vært mer problematisk å få respondenter til å delta i spørreundersøkelsen. Med det foreliggende spørreskjemaet kunne jeg si at det tar omtrent 10 minutter. De fleste kan avse dette, men om det tar lenger tid kvier ofte folk seg for å delta. Jeg la merke til at det var noen som synes mitt spørreskjema også var ganske omfattende.

Siden variasjonen i flertall i genitiv- og nominativformet akkusativ var nokså betydelig, ville det forskningsmessig vært korrekt å ha med enda flere respondenter for å få et mer nøyaktig bilde. Det er imidlertid tidkrevende å holde på med spørreundersøkelser og jeg bestemte meg derfor for et utvalg på 150 respondenter. Det foreliggende materialet kan allikevel si noe om tendenser og legges til grunn for å vurdere ulike faktorer som kan ha virket inn på valget av akkusativformen.

Et problem i forhold til spørreundersøkelsens sammenligning av grupper er at alle setningene er semantiske ulike. Det kan være at dersom en tittel hadde stått i en annen kontekst, ville den ha blitt bøyd annerledes av respondentene. Det samme gjelder titlene. De skiller seg mye fra hverandre med tanke på innholdet. En tittel kan for eksempel ha vært semantisk spesiell, hvilket igjen kan ha ført til at mange ikke brukte genitivformet akkusativ. Jeg forsøkte imidlertid å bruke setninger som er semantisk like i den grad det lot seg gjøre. Verbet «čítat'» går i igjen i mange av setningene og ordstillingen er nærmest lik i alle setningene. Det at titlene i seg selv er ulike er det vanskelig å gjøre noe med.

Selv om det i utgangspunktet er genitivformet akkusativ som ser ut til å være den korrekte formen i følge normative grammatikker for titler som betegner animata i akkusativ, ser det ut som taleren valgte den varianten vedkommende syntes høres mest «blagozvučno» ut. Det kan virke som om at det var mange som var i tvil om hvilken akkusativform de skulle velge. Det er en god del av respondentene som endret svarene sine flere ganger i løpet av spørreundersøkelsen. Mine data tyder på at svært få respondenter kom frem til sine løsninger ved hjelp av grammatiske resonnementer, men brukte språklig intuisjon for å løse oppgavene. Av de 150 personene som deltok i spørreundersøkelsen var det bare en person som straks skjønnte hva min oppgave dreier seg om for å i etterkant diskutere problemstillingen med meg. Han var klar over at tittelen enten kunne anta nominativ- eller genitivform. Muligens trenger man tydeligere retningslinjer på dette området. Grammatikker kan for eksempel skrive klare regler om hvilken akkusativform som er korrekt og presisere at dette gjelder alle former av animate titler uavhengig av om tittelen er i entall eller i flertall, består av flere ledd og så videre. Slik det er nå kan man få inntrykk av at det er valgfritt og mine funn indikerer at det er mange personer som ikke bruker genitivformet akkusativ selv om dette tilsynelatende er den korrekte formen.

Videre forskning burde se på bøyning av titler i sin helhet i et større omfang enn jeg har gjort i min oppgave. Jeg har som kjent konsentrert meg om titler med henblikk på animatum. Det kunne være interessant å se hvordan titler generelt blir bøyd. Dersom

man hadde gjort det, hadde man antakelig kommet enda et skritt nærmere til hvordan animatumkategorien virker inn på titler som betegner animata.

8. Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Spørreundersøkelsen test

Заполните, пожалуйста, слова в скобках в подходящей форме.

В «_____» (Евгений Онегин) эффектно особенно смотрелись дуэты, а также многие массовые сцены. [Новые премьеры Астраханского музыкального театра (2003) // «Российская музыкальная газета», 2003.10.15]

Мы, то есть я и моя сестра, были приглашены богатыми Орловыми в театр на «_____» (Дети капитана Гранта). [Ю. К. Олеша. Книга прощания (1930-1959)]

Вот почему, наверное, английскому читателю требуется столько усилий, чтобы перечитать «_____» (Братья Карамазовы) или «_____» (Бесы). [Виталий Сердюк. Прозрения Достоевского (2003) // «Наш современник», 2003.07.15]

А Биби идет на «_____» (Евгений Онегин) в Большой Театр. [Лидия Вертинская. Синяя птица любви (2004)]

Вот и мне легче переселиться в год, когда страна читала «_____» (Три товарища). [Андрей Битов. Как читали 30 лет назад (1989)]

Сегодня ходили на Таганку смотреть «_____» (Вишневый сад) в постановке Эфроса. [Василий Катанян. Лоскутное одеяло (1943-1999)]

Она читала «_____» (Бесы) как роман о Степане Трофимовиче. [С. Г. Бочаров. От имени Достоевского]

Попробуйте сейчас поставить «_____» (Венецианский купец) при неясности отношения Шекспира к еврейскому вопросу — вы увидите, что мы не достигли... [Обсуждение акимовского «Гамлета» (1943)]

Вы сказали " _____ " (Бесы) / но вы не акцентировали внимание на то / что " _____ " (Идиот) тоже читали. [Беседа в Москве (2003)]

И правда, в детстве я читал " _____ " (Анна Каренина). [Василий Аксенов. Звездный билет // «Юность», № 6,7, 1961]

Покойный Леонидов рассказывал мне о работе над « _____ » (Братья Карамазовы): «Я с ужасом ожидал спектакля... [Григорий Козинцев. «Тут начинается уже не хронология, но эпоха...» (1940-1973)]

К примеру, можно идти по городу в модных наушниках, а слушать — « _____ » (Гамлет), « _____ » (Ромео и Джульетта). [Поклонники приходят и уходят, роли остаются (2002) // «Культура», 2002.03.25]

Не работал и не выходил из дома. Читал « _____ » (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [В с. В.Иванов. Дневники (1924-1963)]

Молодые Петровы получили от родителей один подарок на всех: крепенькую пачку билетов на « _____ » (Дети капитана Гранта). [Ирина Ратушинская. Одесситы (1998)]

Здесь с 1860 по 1864 год жил Тургенев и писал « _____ » (Отцы и дети). [Джин Вронская. Вид на Пантеон (2003) // «Совершенно секретно», 2003.05.05]

Прочитав « _____ » (Борис Годунов), ворчал, насунив кустистые брови: "Это не поэма, не роман, не трагедия и не творение гения". [Юрий Давыдов. Синие тюльпаны (1988-1989)]

8.2 Vedlegg 2: Spørreundersøkelsen

Ваш возраст:

Заполните, пожалуйста, слова в скобках в подходящей форме.

Прочитав «Записки из Мертвого дома» и «_____» (Преступление и наказание), он «_____» (Бесы) и «_____» (Братья Карамазовы) читать не пожелал. [Н. В. Валентинов (Вольский). Встречи с Лениным (1953)]

Не работал и не выходил из _____ (дом). Читал «_____» (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [Вс. В. Иванов. Дневники (1924-1963)]

Я сказал, что видел «_____» (Три сестры) в Москве, он радостно сообщил, что в 90-м снова приедет с ними в Москву. [Василий Катанян. Лоскутное одеяло (1943-1999)]

А «_____» (Три поросёнка) из _____ (ваш журнал) я читала вслух группе на перемене.

«_____» (Золотой теленок) и «Двенадцать стульев» я перечитывал бесчисленное количество раз. [Эльвира Савкина. «Могу приготовить манную кашу без комочков» (2002) // «Дело» (Самара), 2002.07.10]

Мы с папой берём «_____» (Дикие лебеди) Андерсена и «Малахитовую шкатулку». Литература серьёзная, без «_____» (песни), плясок, радости и веселья.

Но более всего они любят изображать богов и _____. (бесы) [Сергей Бархин. О книге Михаила Буткевича «К игровому театру» (2003) // «Театральная жизнь», 2003.05.26]

А интересы у меня такие: кино (например, можно было бы сходить на "Паутину Шарлотты" или «_____» ((Гадкий утенок и я)), думаю, смешные мульты), театры, концерты, спорт, танцы (можно было бы записаться на _____ (мамба) и т.д. [Где знакомиться? (форум) (2006-2007)]

Мы, то есть я и моя сестра, были приглашены богатыми Орловыми в театр на «_____»
(Дети капитана Гранта). [Ю. К. Олеша. Книга прощания (1930-1959)]

Вот почему, наверное, английскому читателю требуется столько усилий, чтобы перечитать «_____»
(Братья Карамазовы) или «_____» (Бесы). [Виталий Сердюк. Прозрения Достоевского (2003) // «Наш современник», 2003.07.15]

Вот и мне легче переселиться в год, когда страна читала «_____»
(Три товарища). [Андрей Битов. Как читали 30 лет назад (1989)]

Она читала «_____» (Бесы) как роман о Степане Трофимовиче. [С. Г. Бочаров. От имени Достоевского]

Попробуйте сейчас поставить «_____»
(Венецианский купец) при неясности отношения Шекспира к еврейскому вопросу — вы увидите, что мы не достигли... [Обсуждение акимовского «Гамлета» (1943)]

Молодые Петровы получили от _____ (родители) один подарок на всех: крепенькую пачку билетов на «_____»
(Дети капитана Гранта). [Ирина Ратушинская. Одесситы (1998)]

Здесь с 1860 по 1864 год жил Тургенев и писал «_____»
(Отцы и дети). [Джин Вронская. Вид на Пантеон (2003) // «Совершенно секретно», 2003.05.05]

На самом деле «Три сестры» — это один из очень немногих великих спектаклей, _____ (которые) я видел в своей жизни. [Юлий Смелков. Старая история (1990-2000)]

«_____» (Золотой теленок) и «Двенадцать стульев» я перечитывал бесчисленное количество раз. [Эльвира Савкина. «Могу приготовить манную кашу без комочков» (2002) // «Дело» (Самара), 2002.07.10]

Внимательно читая «_____»
(Каменный гость), мы делаем неожиданное открытие: Дон Гуан —
поэт. [А. А. Ахматова. «Каменный гость» Пушкина (1947)]

А Биби идет на «_____» (Евгений Онегин) в
_____ (Большой Театр). [Лидия Вертинская.
Синяя птица любви (2004)]

Димка горевал, пока не просияла надежда: он впервые отправился в
библиотеку и взял «_____» (Три мушкетера).
[Михаил Веллер. Хочу в Париж (1990)]

Не работал и не выходил из дома. Читал «_____» (Бесы)
и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками.
[Вс. В. Иванов. Дневники (1924-1963)]

Я смотрела «_____» (Сёстры) на одном дыхании,
но в то же время, атмосфера в нём очень тяжёлая и нагнетающая. Две
сестры, ненавидящие друг друга, судьба сводит их вместе и заставляет
защитить друг друга.

8.2.1 Vedlegg 3: Spørreundersøkelsen med endringer

Ваш возраст:

Заполните, пожалуйста, слова в скобках в подходящей форме.

Прочитав «Записки из Мертвого дома» и «_____» (Преступление и наказание), он «_____» (Бесы) и «_____» (Братья Карамазовы) читать не пожелал. [Н. В. Валентинов (Вольский). Встречи с Лениным (1953)]

Не работал и не выходил из _____ (дом). Читал «_____» (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [Вс. В.Иванов. Дневники (1924-1963)]

Я сказал, что видел «_____» (Три сестры) в Москве, он радостно сообщил, что в 90-м снова приедет с ними в Москву. [Василий Катанян. Лоскутное одеяло (1943-1999)]

А «_____» (Три поросёнка) из _____ (ваш журнал) я читала вслух группе на перемене.

«_____» (Золотой теленок) и «Двенадцать стульев» я перечитывал бесчисленное количество раз. [Эльвира Савкина. «Могу приготовить манную кашу без комочков» (2002) // «Дело» (Самара), 2002.07.10]

Мы с папой берём «_____» (Дикие лебеди) Андерсена и «Малахитовую шкатулку». Литература серьёзная, без «_____» (песни), плясок, радости и веселья.

Но более всего они любят изображать богов и _____. (бесы) [Сергей Бархин. О книге Михаила Буткевича «К игровому театру» (2003) // «Театральная жизнь», 2003.05.26]

А интересы у меня такие: кино (например, можно было бы сходить на "Паутину Шарлотты" или «_____» ((Гадкий утенок)), думаю, смешные мульты), театры, концерты, спорт, танцы (можно было бы записаться на _____ (мамба) и т.д. [Где знакомиться? (форум) (2006-2007)]

Мы, то есть я и моя сестра, были приглашены богатыми Орловыми в театр на «_____»
(Дети капитана Гранта). [Ю. К. Олеша. Книга прощания (1930-1959)]

Вот почему, наверное, английскому читателю требуется столько усилий, чтобы перечитать «_____»
(Братья Карамазовы) или «_____» (Бесы). [Виталий Сердюк. Прозрения Достоевского (2003) // «Наш современник», 2003.07.15]

Вот и мне легче переселиться в год, когда страна читала «_____»
(Три товарища). [Андрей Битов. Как читали 30 лет назад (1989)]

Во втором разделе Битов делает скачок от «_____» (Отцы и дети) к «Герою нашего времени». [Игорь Сухих. Сочинение на школьную тему // «Звезда», 2002]

Она читала «_____» (Бесы) как роман о Степане Трофимовиче. [С. Г. Бочаров. От имени Достоевского]

Попробуйте сейчас поставить «_____»
(Венецианский купец) при неясности отношения Шекспира к еврейскому вопросу — вы увидите, что мы не достигли... [Обсуждение акимовского «Гамлета» (1943)]

Молодые Петровы получили от _____ (родители) один подарок на всех: крепенькую пачку билетов на «_____»
(Дети капитана Гранта). [Ирина Ратушинская. Одесситы (1998)]

Он умер во время съемок «_____». (Братья Карамазовы) [Владлен Давыдов. Театр моей мечты (2004)]

Здесь с 1860 по 1864 год жил Тургенев и писал «_____»
(Отцы и дети). [Джин Вронская. Вид на Пантеон (2003) // «Совершенно секретно», 2003.05.05]

На самом деле «Три сестры» — это один из очень немногих великих спектаклей, _____ (которые) я видел в своей жизни. [Юлий Смелков. Старая история (1990-2000)]

В год опубликования «_____» (Бесы) мальчику Володе Ульянову исполнился годик. [Юрий Богомолов. Новые бесы и старые мошенники. Сбились мы, что делать нам? Ответ на этот вопрос знают Проханов и Березовский (2002) // «Известия», 2002.10.09]

«_____» (Золотой теленок) и «Двенадцать стульев» я перечитывал бесчисленное количество раз. [Эльвира Савкина. «Могу приготовить манную кашу без комочков» (2002) // «Дело» (Самара), 2002.07.10]

Внимательно читая «_____» (Каменный гость), мы делаем неожиданное открытие: Дон Гуан — поэт. [А. А. Ахматова. «Каменный гость» Пушкина (1947)]

А Биби идет на «_____» (Евгений Онегин) в _____ (Большой Театр). [Лидия Вертинская. Синяя птица любви (2004)]

Димка горевал, пока не просияла надежда: он впервые отправился в библиотеку и взял «_____» (Три мушкетера). [Михаил Веллер. Хочу в Париж (1990)]

Не работал и не выходил из дома. Читал «_____» (Бесы) и, — для равновесия «Минералогию». Тамара ходила за пропусками. [Вс. В. Иванов. Дневники (1924-1963)]

Я смотрела «_____» (Сёстры) на одном дыхании, но в тоже время, атмосфера в нём очень тяжёлая и нагнетающая. Две сестры, ненавидящие друг друга, судьба сводит их вместе и заставляет защищать друг друга.

Kildeliste

Abrahamsen, J. E. (1995): Der kjem han, han grisen. Litt om animitet i sunnmørsk.

Norsk Lingvistisk Tidsskrift 2, 1995:141–168. Oslo: Novus forlag

Comrie, B. (1989): Language Universals and Linguistic Typology. Oxford: Blackwell Publishers

Gočev, G. (2003): Kategorija oduševlennosti – neoduševlennosti russkich mestoimennych suščestvitel'nyh // Rusistika 2003: Jazyk, komunikacija, kul'tura. - Šumen : Universitetsko izdatelstvo "Episkop Konstantin Preslavski"

Grannes, Alf. (1984): "Impersonal animacy in 18th century Russian." Russian Linguistics, 8, 3, 1984, 295-311

Gurin, G.V. (2005): Sobstvennye naimenovanija s točki zrenija kategorii oduševlennosti v sovremennom russkom jazyke: perspektivy izučenija [elektronnyj resurs] // Komp'juternaja lingvistika i komp'juternye tehnologi : meždunar. Konf. «Dialog» : [sajt]. - [B.m.], 2005. - URL: [HTTP://WWW.DIALOG-21.RU/ARCHIVE/2005/GURING/GURING.HTM](http://WWW.DIALOG-21.RU/ARCHIVE/2005/GURING/GURING.HTM) (13.10.08).

Ickovič, V. A. (1980): Suščestvitel'nye oduševlennye i neoduševlennye v sovremennom russkom jazyke (norma i tendencija) // Voprosy jazykoznaniya, 1980, № 4. C. 84-96.

Johannesen, J. B. (red.) (2003): På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling., 2003. Oslo: Unipub forlag. ISBN: 82-7477-153-2.

Johnson, K. (2008): Quantitative Methods in Linguistics, 2008. Oxford: Blackwell Publishing.

Klenin, Emily (1983): Animacy in Russian. A new interpretation. Slavica Publishers, Inc. Columbus, Ohio, 1983.

Kratkaja russkaja grammatika. (1989): КРГ 1989 – Kratkaja russkaja grammatika. M., «Russkij jazyk», 1989.

Krys'ko, V.B. (1994): Razvitie kategorii oduševlennosti v istorii russkogo jazyka / V.B. Krys'ko ; Ros. akad. nauk, In-t rus. jaz. - M. : Lyceum, 1994. - 224 s.

Mathiassen, T. (2004): Russisk grammatikk (Revidert utgave). Universitetsforlaget. Oslo 2004.

Mel'čuk, I. A. (1980): "Animacy in Russian cardinal numerals and adjectives as an inflectional category", Language 56, 797-811

Naruševič, A.G. (2002): Kategorija oduševlennosti- neoduševlennosti i jazykovaja kartina mira // Russkij jazyk v škole. M, 2002. № 3.

Rozental', Džandžakova, Kabanova (1998): Справочник по правописанию, произношению, литературному редактированию. Издание второе, исправленное. - М.: ЧеРо, 1998. - 400 с.

Rusakova, M.V. (2007): Категория одушевленности/неодушевленности: реализация в речи единиц с переносным значением // Acta Linguistica Petropolitana. Труды Института лингвистических исследований / Под ред. Н.Н. Казанского. (Санкт-Петербург: Наука, 2007, Т. III, ч. 3. (С. 113–153.

Russkaja grammatika (1980): Russkaja grammatika. M., 1980. T.1-2.

Stefanović, M. (2000): The category of animacy: A semantic feature hierarchy?

Timberlake, A. (1997): Templates and the Development of Animacy. Russian Linguistics, Vol. 21, No. 1 (Mar., 1997), pp. 49-62